

Merkitykselliset rummut
Esineen aineettomat merkitykset

Ida Karikoski
Pro gradu -tutkielma
Folkloristiikka
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Maaliskuu 2022

Pro gradu -tutkielma

Folkloristiikka

Ida Karikoski

Merkitykselliset rummut

56 sivua, 2 liitettä

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani esineiden saamia aineettomia merkityksiä. Tutkielmani aiheena ovat rummut liittyvät nykyajan henkisyuden ja nykyshamanismin kontekstiin, mutta niiden esikuvana on vanha perinne. Tutkielmani pääosassa ovat rumpujen saamat merkitykset joita rumpujen omistajat ovat itse antaneet rummuilleen. Rumpuja tulkitaan siis käyttäjien kokemusten kautta, ja niillä termeillä joita he itse käyttävät. Tutkin aihetta etnografisella menetelmällä.

Tutkielmaa ohjaava kysymys on: Minkälaisia merkityksiä rumpujen käyttäjät antavat rummuilleen?

Rumpuja tavataan ympäri maailmaa, mutta keskityn tutkielmassani käsittelemään suomalaisia rumpuja muodostamani aineiston kautta. Tutkielman aineisto koostuu kuudesta haastattelusta ja kuudesta kirjoituspyyntövastauksesta, sekä omista havainnoistani rummunrakennuskurssilla.

Aineiston analyysiin olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysia, ja aineiston järjestämiseen teemoittelua. Hyödynnän tutkielmassa myös merkitysanalyysin menetelmiä, ja tuotan merkityslausunnon. Analyysi on jaettu teemojen mukaisesti viiteen eri osaan, jotka käsittelevät rummun merkityksiä esimerkiksi synnyn, ulkonäön, äänen ja henkisen olemuksen kautta.

Tutkielma paikantuu folkloristiikan kentällä nykyajan henkisyuden tutkimukseen sekä merkitysten tutkimukseen, ja erityisesti esinetutkimukseen jossa selvitetään aineellisten esineiden saamia aineettomia merkityksiä. Esineiden saamia merkityksiä on tutkittu paljon esimerkiksi etnologiassa, mutta rumpujen merkityksiä käyttäjien näkökulmasta selvittäviä tutkimuksia ei ole juuri ollenkaan.

Tutkielmassani ilmeni, että rumpujen merkitykset ovat hyvin henkilökohtaisia ja yksilöstä riippuvaisia, liittyen jokaisen omassa elämässä tärkeiksi koettuihin asioihin. Merkityksistä löytyi joitakin yhdistäviä tekijöitä, joita ovat henkikäsityksen lisäksi rummun toimiminen välineenä tai välittäjänä sekä luonnon merkitys. Merkitykset eivät ole rumpujen kohdalla pelkästään esineeseen liittyviä ominaisuuksia, vaan ne ilmenivät moniulotteisesti käsittäen esimerkiksi ruumiillisuuden, toiminnan ja kokemuksellisuuden.

Avainsanat: uushenkisyys, shamanismi, rumpu, esinetutkimus, merkitys, merkitysanalyysi, etnografia, haastattelututkimus

Sisällys

1. JOHDANTO	5
1.1. Tutkimuksen lähtökohdat	5
1.2. Rumpu ja kulttuurinen appropriatio	7
2. AIEMPI TUTKIMUS	9
2.1. Työn paikantuminen folkloristiikan kenttään	9
2.2. Rumpu ja esinetutkimus	10
2.3. Keskeisiä käsitteitä	13
2.3.1. Shamanismi ja rumpu suomalaisessa perinteessä	15
2.3.2. Nykyshamanismi	20
3. TEORIA JA METODOLOGIA	22
3.1. Etnografia ja laadullinen tutkimus	22
3.2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	24
3.3. Merkitysanalyysi	25
3.4. Tutkimusetiikka ja tutkijapositio	26
4. TUTKIMUSAINEISTON MUODOSTAMINEN	30
4.1. Kirjoituspyyntö ja haastattelu	30
4.2. Osallistuvaa havainnointia rummunrakennuskurssilla	31
4.3. Aineiston esittely teemoittain	32
5. AINEISTON ANALYYSI	32
5.1. Synty	33
5.2. Miltä rumpu näyttää?	36
5.3. Rummun yksityisyys ja olemus	42
5.4. Ääni	44
5.5. Matka	46
6. RUMPUJEN MERKITYKSIÄ	49

LÄHTEET	52
LIITTEET	56
Liite 1: Merkityslausunto	
Liite 2: Kirjoituspyyntökysymykset	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Esineet näyttävät meille yleensä fyysisenä materiaalina joka on käsin kosketeltavaa ja jota voi käyttää erilaisiin tarkoituksiin. Esineet ovat käytännöllisiä, mutta joskus niiden merkityksellisyys ylittää käytännöllisyyden: esimerkiksi uskonnolliset esineet, joita käytetään rituaaleissa tai esineet, jotka visualisoivat uskonnollisia ja henkisiä kokemuksia materiaalisessa muodossa. Tutkielmani käsittelee esineitä joiden merkityksellisyys on sidoksissa aineettomaan todellisuuteen, ja joiden avulla voidaan mahdollisesti olla yhteydessä yleensä näkymättömissä olevaan maailmaan.

Tutkielmani käsittelee aineellisen esineen, eli rumpun, saamia aineettomia merkityksiä. Rumpu on säestävänä soittimena jokaiselle tuttu esine, ja niitä tavataan jokaisessa kulttuurissa. Tutkielmassa käsittelemäni rummut poikkeavat kuitenkin tavallisista soittimista saamiensa merkitysten vuoksi; ne kuuluvat vahvasti nykyajan henkisyiden kontekstiin. Rumpuja käytetään esimerkiksi säännöllisesti kokoontuvissa rumpupiireissä, tarjolla on erilaisia rumpuhoitoja ja rumpunrakennuskursseja järjestetään ympäri Suomea. Kyse on kasvavasta ilmiöstä, ja yhä useampi omistaa itse rakennetun rumpun. Rumpu on eletyn uskonnollisuuden aineellinen ilmentymä.

Rummuista ovat kiinnostuneet kaikenlaiset ihmiset, eikä rumpuilmiötä voi sijoittaa tiettyyn uskontoon tai suuntaukseen kuuluvaksi. Rumpujen suosio on kuitenkin nähtävissä erityisesti nykyshamanismin piiriin kuuluvissa tapatumissa, esimerkiksi shamanistisissa rumpupiireissä. Myös rumpujen historia pohjautuu vanhoihin shamaanirumpuihin. Päädyin rajaamaan tutkimustani koskemaan rumpuja nykyshamanismissa, koska aihe vaati selkeyden vuoksi jonkinlaista rajausta ja shamanismi on ilmiönä mielenkiintoinen. Rajauksen myötä jouduin myös pohtimaan mahdollisia ongelmia, joita on esimerkiksi rumpun kutsuminen shamaanirummuksi. Käsitelen tätä tarkemmin kohdassa 1.2: Rumpu ja kulttuurinen appropriatio.

Olen tarkastellut rumpujen merkityksiä aiemmin kandidaatintutkielmassani (Nykypäivän shamaanirumpujen merkityksiä, 2019), mutta analyysi jäi tutkielman puitteissa lyhyeksi jonka vuoksi halusin jatkaa uudelleen samasta aiheesta. Rumpuja käsitteleviä tutkimuksia ei juurikaan löydy, vaan suurin osa tutkimuksista joissa rummut ovat esillä käsittelevät shamanismia tai muuta henkisyyttä uskontotieteellisestä näkökulmasta, jolloin rumpuja vain sivutaan (ks. esim. Graham 2014, Stutley 2003 & Joy 2015). Halusin omassa tutkielmassani keskittyä nimenomaan esineeseen ja sen aineettomiin merkityksiin, jolloin tutkimukseni paikantuu folkloristiikassa nykyajan

ilmiöiden ja henkisyyden tutkimuksen lisäksi vahvasti esinetutkimukseen ja merkitysten tutkimiseen.

Kiinnostukseni rumpuihin heräsi noin seitsemän vuotta sitten, kun osallistuin ensimmäistä kertaa rumpupiiriin. Olen siitä lähtien osallistunut rumpupiireihin säännöllisen epäsäännöllisesti ja rakentanut itse kolme rumpua, joista viimeisimmän tätä tutkimusta varten. Olen saanut rumpupiirien kautta useita ystäviä ja tunnen kuuluvani osaksi tätä yhteisöä. Vaikka rumpupiirit joihin osallistun määrittyvät shamanistisiksi piireiksi, en siitä huolimatta koe itse harjoittavani shamanismia. Rumpupiireissä minua viehättää erityisesti avoin ja hyväksyvä tunnelma sekä perinteiden elävöittäminen.

Koska nykyshamanismi on laaja ja hankalasti määriteltävä käsite oli tutkimuksen rajaaminen ensin haastavaa: miten rajata muut rumpuilmiöt nykyshamanismin ulkopuolelle? Tutkimukseen osallistujat saivat lopulta itse määritellä itsensä, joten halu osallistua tutkimukseen riitti kertomaan minulle, että he kokivat olevansa sopivia vastaajia.

Tutkimuskysymykseni muodostui koskemaan rumpujen merkityksiä, koska se tuntui kiinnostavalta ja oli luontevaa jatkaa tutkimusta siitä mihin kandidaatin tutkielmassani jäin: minkälaisia merkityksiä rumpujen käyttäjät antavat rummuilleen? Keskityn erityisesti esineen saamiin aineettomiin merkityksiin, joita selvitän rumpuja omistavien ja käyttävien henkilöiden näkökulmasta. En aio esittää omia tulkintoja esimerkiksi perustuen rumpujen ulkonäköön tai kalvojen kuvioihin, vaan pääosassa ovat merkitykset joita ihmiset itse antavat rummuilleen. Tutkimukseni eroaa vanhojen shamaanirumpujen tutkimuksesta tässä suhteessa, sillä voin vanhojen rumpujen tutkimuksesta poiketen kysyä merkityksistä käyttäjiltä itseltään omien tulkintojeni esittämisen sijaan.

Tutkimus on etnografinen, ja sen tarkoituksena on tuoda esille esimerkki siitä minkälaisia merkityksiä rumpuihin voidaan mahdollisesti liittää, ja miksi. Aineisto koostuu haastatteluista, kirjoituspyyntövastauksista ja omista kokemuksistani rummunrakennuskurssilla sekä valokuvista. Tutkimuksen ei ole tarkoitus tuoda yleistävää näkökulmaa jota voidaan soveltaa kaikkiin rumpuihin, vaan tarjota kurkistus rumpujen merkitysten moninaiseen maailmaan rumpujen käyttäjien kokemusten kautta. Tutkimus osoittaa ennen kaikkea sen, että rummut ja niiden merkitykset ovat hyvin henkilökohtaisia ja yksilöstä riippuvaisia.

Vaikka tutkin esineiden merkityksiä, esineet eivät ole irrallisia ympäröivästä kulttuurista. Nykyrummut ovat vahvasti liitoksissa henkisyyteen ja nykyshamanismiin, joten tunnen että rumpujen merkitysten ymmärtämiseksi myös niiden kontekstin esiin tuominen ja selittäminen on

tärkeää. Kerron hieman myös vanhoista shamanistisista perinteistä, sillä nykypäivän ilmiöitä on helpompi ymmärtää kun tietää mihin ne mahdollisesti pohjautuvat. Käsitteiden avaamisen jälkeen siirryn aineiston analyysiin, jossa käytän analyysin välineenä sisällönanalyysia ja siitä johdettua teemoittelua. Analyysi on jaettu viiteen eri teemaan, joista jokainen käsittelee rummun merkitysten erilaisia aspekteja: 1. Synty, 2. Miltä rumpu näyttää?, 3. Yksityisyys ja olemus, 4. Ääni ja 5. Matka.

1.2 Rumpu ja kulttuurinen appropriatio

Rummut joita käsitellään tässä tutkielmassa ovat kaikki yksikalvoisia kehärumpuja jotka koostuvat puukehyksestä, jonka päälle on pingotettu nahkainen kalvo, ja jonka toisella puolella on jonkinlainen kädensija. Kehärumpua soitetään yleensä kapulalla lyömällä. Sanana ”rumpu” viittaa kuitenkin laajaan joukkoon erilaisia soittimia, jonka vuoksi kävin läpi erilaisia termejä joilla voisin kertoa nimenomaan henkisyiden kontekstiin liittyvästä kehärummusta. Päädyin lopulta viittaamaan rumpuun vain rumpuna, koska aineistoni mukaan rumpujen käyttäjät puhuvat rummuistaan ”rumpuina”. Pohdin myös sanaa ”nykyrumpu”, mutta pidän nyky- etuliitettä turhana koska tutkielmani kertoo ymmärrettävästi tähän hetkeen liittyvästä ilmiöstä, eikä historiallisista vanhoista rummuista.

”Shamaanirumpu” oli sanoista ongelmallisimmin, vaikka käsittelem nykyshamanismiin liittyvää esinettä. Sana tuo mieleen sen, että rumpu olisi shamaanin rumpu, vaikka suurin osa rummuttajista ei nykyään miellä itseään shamaaneiksi, vaikka he harjoittaisivat shamanismia. Kaikki rummun omistavat henkilöt eivät myöskään omaa shamanistista maailmankatsomusta. Vaikka esineen historia liittyy shamanistisiin perinteisiin, haluan tutkielmassani välttää termiä ”shamaanirumpu” koska se yhdistää rumpua käyttävät henkilöt shamaaneihin, joita he eivät välttämättä koe olevansa shamanistisesta maailmankatsomuksestaan huolimatta.

Keskustelu shamaanirummusta on joissakin tilanteissa tuonut esiin myös kulttuurisen appropriatian eli kulttuurisen omimisen käsitteen. Kulttuurisessa omimisessa on kysymys yleensä aineellisen kulttuurin ilmentymien lainaamisesta tai varastamisesta vähemmistöiltä valtakulttuurin toimesta, jolloin kyse on valta-asemasta joka tukee epätasa-arvoa enemmistön ja esimerkiksi menneisyydessä tai nykyään alistetun vähemmistön välillä. Ongelma on valtasuhteissa, sillä vähemmistöryhmät voivat kokea syrjintää käyttäessään kulttuurinsa symboleita julkisesti, kun taas valtaväestöä ne voivat hyödyttää esimerkiksi taloudellisesti tai viihdyttävästi. (Humalajoki 2017, Kilpeläinen 2019).

Rumpujen kohdalla kulttuurisella omimisella on tarkoitettu yhteyttä saamelaisten vanhoihin rumpuihin, mutta en pidä todennäköisenä että tutkielmassani käsiteltävien esineiden kohdalla olisi kyse appropriatiosta. Rummut eivät muistuta ulkonäöllisesti, esimerkiksi koristeluiltaan, vanhoja shamaanirumpuja, eikä kukaan ole tuonut esille haluavansa kopioida rumpun avulla saamelaista kulttuuria. Pyöreitä rumpuja on esiintynyt ympäri maailman melkein kaikissa kulttuureissa, myös suomalaisessa perinteessä (Martti Haavion (2019) mukaan Kemin-Lapista tavattua rumputyyppeä kutsuttiin suomalaisella nimityksellä ”kannus”), jolloin näiden rumpujen liittäminen pelkästään vanhoihin saamelaisiin rumpuihin tuntuu oudolta. Kulttuurinen omiminen on kuitenkin hyvin tapauskohtaista, eikä tässä asiassa voida tehdä yleistyksiä: tämä päätelmä koskee vain tässä tutkielmassa käsiteltyjä rumpuja ja niiden merkityksiä.

On tärkeää että kulttuurisen omimisen vahingollisista vaikutuksista puhutaan. Jos rumpu olisi esimerkiksi ulkonäön tai muun piirteen puolesta yhdistettävissä saamelaiseen kulttuuriin, ja sitä käyttäisi valtaväestön edustaja esimerkiksi kaupallisessa tai viihteellisessä (esim. matkailumainos, musiikkivideo) tarkoituksessa, kyse olisi kulttuurisesta omimisesta. Rumpuja ei pitäisi käyttää huolettomasti missä tahansa yhteydessä. Lapin yliopiston tutkimusprofessori Rauna Kuokkasen (2017) mukaan kulttuurinen omiminen toimii kolonialistillisena prosessina tuomalla alkuperäiskansojen kulttuureja valtakulttuurin hyödynnettäväksi, joten aiheesta on tärkeää puhua vaikka asiat voivat vaikuttaa ensin harmittomilta.

Nykyajan elävään uskonnollisuuteen liittyvät rummut ovat monille henkisen kasvun ja itsetutkiskelun väline, joihin liittyvät merkitykset ovat hyvin henkilökohtaisia. Oman kokemukseni mukaan esimerkiksi rumpupiireissä joihin olen osallistunut, perehdytään suomalaiseen kansanperinteeseen ja sieltä ammennettuihin merkityksiin. Rumpujen avulla ei tässä tapauksessa pyritä eksotisoimaan kulttuureja. Kulttuurinen omiminen on ollut esillä viime aikoina esimerkiksi mediassa (esim. yle.fi: Suomen Miss Maailma -kilpailija edustaa pilailupuodin lapinpuvussa & iltalehti.fi: saamelaisrumpu muskarivideolla), kun alkuperäiskansojen kulttuuriin kuuluvia esineitä on käytetty väärin. Aiheen tuominen esille myös tässä tutkielmassa on tärkeää.

Saamelaisten rumpuja ei kuitenkaan pidä yhdistää pelkästään vanhoihin rumpuihin, koska myös uusia rumpuja voi olla käytössä. Rumpu ei välttämättä ole kaikille vain menneisyyteen kuuluva asia, eikä sitä pidä yhdistää pelkästään ”vanhaan perinteeseen” vaan myös elävään kulttuuriin. Toisaalta rumpu voi olla menetetyn uskonnon ja menneisyyden symboli, joka on hyvin herkkä asia. Kysymykset ovat hankalia. Tärkeintä on mielestäni rumpun käyttäjän intentio ja syyt siihen miksi ja missä rumpua käyttää, ja miksi sellaisen haluaa omistaa.

Asialla on siis monia puolia. Myös yhtä ja samaa rumpua voi käyttää kahdella eri tavalla: rummun rakentanut henkilö voi käyttää rumpua oman hyvinvointinsa ja henkisen kasvun välineenä, tutustuen sen avulla esimerkiksi suomalaiseen kansanperinteeseen. Samaa rumpua voi kuitenkin käyttää väärin, esimerkiksi silloin jos ilmiön ulkopuolinen valtakulttuuria edustava henkilö lainaisi rumpua viihteelliseen esitykseen, jossa rummusta tulisi helposti mieleen saamelainen kulttuuri tai ”mystinen Lappi”: se olisi kulttuurista omimista. Aineettomat merkitykset voivat tehdä samasta esineestä yksityisen välineen itsetuntemukseen, tai vaihtoehtoisesti se voi erilaisten merkitysten kautta näyttäytyä loukkaavana, joten siksi halusin ottaa aiheen esille tutkielmassani.

2. AIEMPI TUTKIMUS

2.1. Työn paikantuminen folkloristiikan kenttään

Tutkimukseni paikantuu folkloristiikan kentällä kansanuskon ja merkitysten tutkimukseen. Kansanuskon tutkimus on ollut yksi keskeisimpiä folkloristiikan tutkimuskohteita ja kohdannut paljon erilaisia suuntauksia (Enges 2012). Kansanuskoa tutkitaan myös yhteisellä kentällä, jossa mukana on esimerkiksi uskontotieteilijöitä, etnologeja ja historiantutkijoita (Enges & Koski 2015, 15).

Kansanuskontutkimus oli Suomessa 1800-luvulle saakka hyvin mytologiakeskeistä, josta se laajeni 1900-luvun alussa loitsu- ja taikaperinteen tutkimukseen. Myös kertomusperinnettä alettiin käyttämään aineistona 1940-luvulta alkaen. Lähestymistavat olivat ensin maantieteellisesti kattavia, mutta niiden rinnalle nousivat esimerkiksi pienyhteisö- ja yksilötutkimus noin 1960-luvulta lähtien. Myös urbaani kansanusko ja esimerkiksi parapsykologia tulivat mukaan tutkimuksiin 1970-luvulla. (Enges 2012).

Paradigmojen muutoksien lisäksi kansanuskoa tutkittiin eri tavalla eri koulukunnissa. Esimerkiksi Turun yliopistoon perustettiin vuonna 1964 vertailevan kansanrunoudentutkimuksen ja uskontotieteen laitos, jonka professoriksi nimitettiin vuotta aiemmin Lauri Honko. Turun koulukunnan tavat yhdistivät uskontotieteen ja folkloristiikan kysymyksenasetteluja perinnelajianalyyttisiin ja esimerkiksi funktionalistisiin ja psykologisiin analyysi- ja tulkintamalleihin. (Enges 2012).

Kansanuskolla on siis tarkoitettu sellaisia uskonnollisia ja uskomuksellisia traditioita, jotka eivät kuulu kirkon oppeihin. Kansanomainen uskonnollisuus on ollut arkielämässä tapahtuvaa

uskonnollisuutta, joka on voinut olla myös synkretististä ja tulla näkyväksi arkielämän käytännöissä (Enges & Koski 2015, 15-16).

Tutkimukseni paikantuu folkloristiikkaan myös merkitysten tutkimuksen kautta, sillä tarkastelen tutkimuksessani kulttuurin aineellista ilmentymää, jolle annetaan aineettomia merkityksiä. Rummut ovat nykykulttuuriin ja uushenkisyyteen kiinnittyviä ilmiöitä, jotka ovat folkloristiikan tärkeitä tutkimuskohteita. Yhteiskunnan muutos on johtanut muutoksiin uskonnollisuudessa muutamien viime vuosikymmenien aikana, ja muutoksen myötä esimerkiksi erilaiset vaihtoehtoiset henkisyyden muodot ovat nousseet pinnalle. Oman kokemuksen merkityksen korostuminen ja yksilön vapaus ovat tärkeitä uudessa henkisyydessä, jossa yksilön on mahdollista koota itselleen erilaisista elementeistä oma eklektinen kokonaisuus (Enges & Koski 2015, 26-27).

2.2. Rumpu ja esinetutkimus

Esineistä on tehty paljon tutkimusta esimerkiksi etnologiassa, mutta se mistä näkökulmasta esineitä lähestytään on vaihdellut. Aiemmin tutkimuksen keskiössä ovat olleet konkreettisesti esineet ilman niiden symboliarvoa, mutta noin 1900-luvun puolivälissä aineellisten kulttuuripiirteiden aineettomien merkitysfunktioiden tutkimus alkoi yleistyä. Aineettomia merkityksiä on tutkittu etnologiassa erityisesti strukturalismin ja semiotiikan avulla 1970-luvulta eteenpäin. (Nieminen et al. 2011, 7-9)

Myös uskontotieteessä on tutkittu esineitä, mutta aiemmassa uskontotieteellisessä tutkimuksessa aineellinen ja aineeton kulttuuri on esitetty yleensä toisistaan melko erillisinä, painottaen aineettoman merkityksellisyyttä. Uudemman 1990-luvulla alkaneen tutkimussuuntauksen tarkoituksena on tutkia uskonnon aineellisia ilmenemismuotoja osana uskonnon elettyä todellisuutta. Materiaalisen uskonnon tutkimuksen mukaan esimerkiksi pyhän läsnäolo on aina moniaistillinen kokemus, jossa esimerkiksi visuaalisuus yhdistyy kuulo-, haju- ja tuntoaistimuksiin. Aineellisuutta ei tässä suuntauksessa käsitetä vain esineisiin liittyvänä ominaisuutena, vaan se käsittää myös ruumiillisuuden, toiminnan ja kokemuksellisuuden. (Bergholm & Hämäläinen 2020, 239)

Esinekkulttuuri on yksi aineellisen kulttuurin osa, jossa esineillä tarkoitetaan yleensä ihmisen valmistamia artefakteja, joilla on jokin funktio eli välineellinen tarkoitus. Esineet voivat esimerkiksi auttaa uskonnollisen yhteisön jäseniä välittämään tietoa ja ylläpitämään yhteisiä traditioita. Esineiden merkitykset voivat uskonnollisissa yhteyksissä olla myös symbolisia tai perustua niiden

käyttöarvoon rituaaleissa. Pyhänä pidetty voi konkretisoitua näkyväksi esimerkiksi esineen visuaalisessa ilmeessä, ja vaikuttaa siihen miten esineen laajempi konteksti ymmärretään: visuaalisuudella voi olla esteettistä arvoa, mutta se voi myös antaa uskonnonharjoittajille ohjeita toimia tietyllä tavalla tai ohjata kokemaan tiettyjä asioita (Bergholm & Hämäläinen 2020, 234-236).

Pyhä ei välttämättä ole automaattisesti jonkin esineen olemuksessa, vaan käsityksiä pyhästä tuotetaan ja ylläpidetään yhteisöissä eri tavoilla. Esine ei siis ole sellaisenaan pyhä, vaan pyhä ilmenee suhteessa esinettä ympäröivään kulttuuriseen todellisuuteen, jossa esineille tuotetaan merkityksiä. Esine voi siis toimia välittäjänä ihmisten ja aineettoman todellisuuden välillä. Bergholm & Hämäläinen (2020, 237) kertovat, että esimerkiksi pyhäinjäännösten kunnioitus ei tavallaan kohdistu itse esineeseen tai jäännökseen, vaan voimaan jota ne ilmentävät ja niiden kautta vaikuttavaksi koettuun Pyhään Henkeen.

Esineet pystyvät esimerkiksi välittämään muistoja, ja ne kertovat erilaisia asioita tekijästään tai käyttäjästänsä. Jean Baudrillardin (1997) mukaan esineiden merkityksellisyys ei modernissa maailmassa linkity enää vain niiden käytännöllisyyteen ja tarpeellisuuteen, vaan merkityksiin ja tunnelmiin, jotka syntyvät esineen ja ihmisen välisessä kommunikaatiossa. Hänen mukaansa esineiden tehtävänä on nykyään ennemminkin luoda erilaisia mielikuvia, jolloin esineen fyysiset ominaisuudet eivät ole yhtä tärkeitä tarkastelun kohteita. (Nieminen et al. 2011, 10-11)

Rumpuja ei kannata tarkastella pelkästään fyysisten ominaisuuksien kautta, jolloin tutkimuksen kohteena olisivat esimerkiksi materiaalit ja muut tekniset ominaisuudet. Tämä ei antaisi kokonaista kuvaa siitä minkälainen esine rumpu on, sillä siihen liittyy niin monia aineettomia merkityksiä; rummun olemassaolo perustuu sen yhteyteen aineettomaan todellisuuteen. Esineitä voidaan myös tarkastella todellisuuden tulkintoina.

Kuten Alexandra Bergholm ja Riku Hämäläinen kirjoittavat teoksessaan ”Katse pyhään – näkökulmia uskonnon aineellisuuteen” (2018, 7), yhteisön jäsenet ylläpitävät yhteisiä traditioita ja välittävät tietoa pyhänä pidettyjen paikkojen ja uskonnollisten esineiden avulla. Vaikka nykyshamanismia ei aina mielletäisi uskonnoksi, ajatus esineestä välittäjänä aineettoman todellisuuden ja ihmisten välillä sopii hyvin rumpuihin.

Tässä tapauksessa huomio ei kiinnity esineeseen passiivisena materiaana, vaan sen arvoon osana tiettyä kulttuuria. Esine siis edustaa tutkimuksessani eletyn uskonnollisuuden aineellista ilmentymää. Esineiden avulla yksilöt ja uskonnolliset yhteisöt voivat ilmaista, rakentaa ja uusintaa omaa identiteettiään, ja myös tuoda esille konkreettisia pyhän ilmentymiä (Bergholm & Hämäläinen

2018, 13). Merkitykset ovat konteksti- ja kulttuurisidonnaisia, kiinnittyen erilaisiin kokemusmaailmoihin ja yksilöiden todellisuuksiin aineettomassa ulottuvuudessa.

Kuten Nieminen et al. kirjoittavat teoksessa 'Aineen taikaa – näkyvän ja näkymättömän kulttuurin jäljillä': *"Ei riitä, että me tunnemme esineen materiaalia ja valmistusta koskevat tiedot yksityiskohtaisesti, vaan pystyäksemme tekemään tulkintoja esineen merkityksistä meidän tulee pystyä kontekstualisoimaan sen erilaiset käyttöyhteydet"* (2011, 10). Materiaalisuus siis kytkeytyy yhteiskunnassa erilaisiin kokemusmaailmoihin ja esimerkiksi valtasuhteisiin sekä arjen käytäntöihin (Nieminen et al. 2011, 11).

Rumpu liitetään yleensä yliluonnolliseen todellisuuteen, jolloin siihen liittyy jonkinlaista voimaa tai sen avulla saavutetaan jotakin toisesta todellisuudesta. Ulla Piela käsittelee artikkelissaan 'Esineen taika' (2011) taikaesineitä. Taikaesineisiin hän lukee sellaiset esineet, joilla ajatellaan tai on ajateltu olevan jonkinlaista yliluonnollista voimaa eli väkeä. Myös rummun voidaan käsittää sisältävän jonkinlaista yliluonnollista voimaa. Tällainen esine toimii sellaista tietoa välittävänä merkinä, joka kertoo yliluonnollisten voimien olevan jollakin tavalla ihmisten hallittavissa. (Piela 2011, 113). Pielan (2011, 119) mukaan taikaesineiden tärkeimpiin tehtäviin kuuluu juurikin yliluonnollisen todellisuuden eli vastamaailman näkyväksi tekeminen. Vaikka riittejä suoritetaan reaalia maailmassa, vastamaailman olemassaolo tulee näkyväksi erilaisten merkitysten kautta, eli yliluonnolliseen liittyvä kulttuurin kompetenssi esineistyy (Piela 2011, 119).

Vaikka rumpua ei pidettäisi perinteisenä taikaesineenä, joka esimerkiksi tuo onnea tai parantaa siihen sisältyvän voiman vuoksi, rumpukin välittää tietoa toisesta todellisuudesta ja voi toimia esimerkiksi parantavan voiman kanavana. Käsitykset rummun voimasta ovat vaihtelevia; joillekin rumpu toimii pelkkänä välittäjänä tai kulkuneuvona jonka avulla saavutetaan toinen todellisuus, kun taas jotkut ajattelevat rummun itsessään sisältävän voimaa.

Nykyajan rumpujen merkityksiin keskittyviä tutkimuksia ei juuri ole, lukuun ottamatta 2020 ilmestynyttä Elina Hytösen ja Jaana Kourin tutkimusta "Rumpu nykyshamanismissa – tapaustutkimus luontoyhteydestä" jossa he kirjoittavat rummusta luontoyhteyden rakentamisen välineenä. Heidän aineistonsa koostuu kuudesta shamanismin harjoittajan haastattelusta, havainnoinnista ja omista kokemuksista.

Hytönen ja Kouri lähestyvät artikkelissaan shamanismia tietoisuuden muuntamisen tekniikkana, ja tutkivat sitä miten rumpu ja rummun ääni ovat mukana rakentamassa luontoyhteyttä. Heidän mukaansa nykyshamanismi on tekniikka, jolla voidaan tavoitella tasapainoa ympäristön kanssa. Hytönen ja Kouri toteavat, että harjoittajat rakentavat rummun avulla suhdettaan ympäröivään

todellisuuteen ja erityisesti luontoon. Rumpu voi samanaikaisesti olla aineeton ja aineellinen, sekä tuoda luonnon ja muun todellisuuden lähemmäs harjoittajaa ja yhteisöä. Yhtenä rumpuun liitettävänä tekijänä he myös esittelevät merkityksiä luovan henkisyuden. (Hytönen & Kouri 2020)

2.3. Keskeisiä käsitteitä

Sijoitan tutkimukseni folkloristiikan kentällä kansanuskon tutkimukseen, koska nykyshamanismi on hyvä esimerkki nykyajan henkisyuden ilmiöstä ja vernakulaarista uskonnollisuudesta, joka viittaa arkipäiväiseen elettyyn ja koettuun uskonnollisuuteen. Tällainen uskonnollisuus voi olla esimerkiksi sekoitus virallisia uskontoja, vanhan kansanuskon piirteitä ja populaarikulttuurista inspiroituneita aineksia. Kansanusko ei siis muodosta virallista oppijärjestelmää, jolloin rajan vetäminen uskonnon ja ei-uskonnon välille on hankalaa. (Enges & Koski 2015, 16)

Nykyään kansanusko voi olla terminä hankala, sillä se sisältää esimerkiksi oletuksia siitä, että on olemassa ”kansa” joka ”uskoo”. Kansanuskoa on myös pidetty rahvaan uskontona, joten termiin sisältyi aiemmin oletamus eliitin ja rahvaan erosta. Kansanuskoa tutkimalla haluttiin myös kerätä viimeisiä menneisyydestä jäljelle jääneitä asioita, joiden uskottiin katoavan sivistyksen ja teknologian myötä. Kansanusko liittyi siis vahvasti menneeseen aikaan, ja se voidaan liittää erilaisiin ideologioihin. (Enges & Koski 2015, 19)

Kuten Enges ja Koski kertovat teoksessa ”Kansanuskosta nykypäivän henkisyuteen” (2015, 19), tulisi pohtia sitä onko kansanuskon käsitettä enää hyvä käyttää kun puhutaan nykyaikaisesta henkisyudesta. Vaikka kansanuskon termillä on vakiintunut asema, esimerkiksi ”henkisyys” tai ”uushenkisyys” voisi olla nykyään parempi vaihtoehto. Tämä perustuu ”usko” sanan hylkäämiseen, sillä uskon ja yliluonnollisen yhdistäminen voi olla ongelmallista. Yliluonnollinen tieteellisenä terminä perustuu länsimaisiin käsityksiin oikeasta luonnonjärjestyksestä: vaikka jokin asia ei sopisi tutkijoiden maailmankuvaan tai sitä ei voitaisi luonnontieteellisesti todistaa, se voi silti olla toisenlaisen kulttuurisen käsityksen mukaan täysin luonnollista, kun maailman rajoja jäsennetään eri tavalla. (Enges & Koski 2015, 21-22)

Käsitteenä yliluonnollisen ei siis tulisi välttämättä viitata tieteellisiin määritelmiin tai vastakkainasetteluun ”luonnollisen” kanssa, vaan sen sijaan tavanomaisesta arkikokemuksesta poikkeavaan ilmiöön. Jos kaikkea katsotaan luonnontieteellisen normaaliuden kautta asenne on melko etnosentrinen, ja arvottaa tutkijoiden ”tietävän” ja tutkittavien vain ”uskovan”, eli ei ymmärtävän mitä oikeasti on olemassa. Tutkijana ei tulisi kyseenalaistaa tutkittavien kokemusta

todellisuudesta, koska se on kuitenkin tutkittaville totta. Tutkijan ei tarvitse ottaa kantaa siihen onko jokin asia tutkittavien maailmankuvassa totta vai ei; se on epäolennaista, kun tutkitaan subjektiivisia käsityksiä. Kokemukset ovat läsnä jokaisen omassa tietoisuudessa. (Enges & Koski 2015, 23-34)

Yhteiskunnan muutos on johtanut muutoksiin uskonnollisuudessa muutamien viime vuosikymmenien aikana. Muutoksen myötä esimerkiksi uskonnollisten instituutioiden, kuten kirkon, merkitys on vähentynyt, auktoriteettien asema heikentynyt ja erilaiset vaihtoehtoiset henkisyysmuodot ovat nousseet pinnalle. Oman kokemuksen merkityksen korostuminen ja yksilön vapaus ovat osoittautuneet tärkeiksi uudessa henkisyudessa, jossa yksilön on mahdollista koota itselleen erilaisista elementeistä oma eklektinen kokonaisuus. Globalisaatio ja muutokset tiedonvälityksessä ovat mahdollistaneet vaikutteiden nopean leviämisen ja muuntumisen (Enges & Koski 2015, 26-27). Folklore muuttui vuosien kuluessa historiallisesta ilmiöstä erilaisten yhteisöjen eläväksi kulttuuriksi, jota voidaan tutkia tässä hetkessä nykypäivän ilmiönä. (Enges 2012)

Nyky-yhteiskunta mahdollistaa erilaisen yhteisöllisyyden kuin esimerkiksi agraarikulttuurissa, jossa ihminen syntyi yhteisön jäseneksi, ja omaksui yhteisön tavat ja uskomukset yhtä vaivattomasti kuin kielen. Nykyään yhteisöllistä toimintaa voi harrastaa monissa eri kanavissa, ja niitä voi vaihdella tilanteesta riippuen. Yhteisön olemassaolo ei siis ole enää sidoksissa paikkaan ja aikaan, vaan yhteisöt voivat olla myös esimerkiksi virtuaalisia. Globaali yhteisöllisyys on noussut paikallisen yhteisöllisyyden rinnalle. Vaikka tavat ovat muuttuneet, vanha kansanusko voi silti olla läsnä nyky-yhteiskunnassa esimerkiksi perinteenä, joka on saanut vaikutteita vanhasta kansankulttuurista. (Enges & Koski 2015, 29) Esimerkiksi nykyshamanismi on hyvin erilaista kuin perinteinen shamanismi vaikka se juontaa juurensa vanhoihin traditioihin.

Kansanuskon käsitettä voidaan käyttää, kun halutaan korostaa yhteyttä folkloristiikan pitkiin tutkimustraditioihin, mutta nykyajan uskonnollisuuteen viitattaessa ”henkisyys” on parempi termi. Henkisyys-termin käyttö on kannattavaa myös siksi, että ilmiöön identifioituvat henkilöt käyttävät itse kyseistä termiä (Enges & Koski 2015, 36). Liitän oman tutkimukseni folkloristiikan kentällä kansanuskon tutkimukseen, joka on tässä tapauksessa nykyajan henkisyyden tutkimusta.

Nykyshamanismia ja rumpujen merkityksellisyyttä hyvin kuvaava käsite on myös eletty uskonnollisuus, jolla tarkoitetaan selkeän oppijärjestelmällisyyden sijaan elettyjä kokemuksia ja otetta maailmasta. Eletyn uskonnollisuuden tutkimuksessa on tarkoituksena lähestyä uskontoa osana konkreettista elämää ja arkea, jolloin korostuvat uskonnolle omaehtoisesti annetut merkitykset sekä ruumiillinen että materiaallinen ulottuvuus (Kupari 2020, 182), johon rummut voidaan tässä tapauksessa sijoittaa.

2.3.1. Shamanismi ja rumpu suomalaisessa perinteessä

Tutkielmani ei keskity niinkään nykyshamanismin esittelemiseen uskonnollisena tai henkisenä suuntauksena, vaan esineisiin jotka voidaan liittää nykyshamanismin kontekstiin. Shamanismi on kuitenkin tutkielman kannalta merkittävä käsite, joten koen shamanismin esittelemisen tarpeelliseksi. Jotta nykyshamanismia ymmärtäisi paremmin, on tarpeen esitellä mitä shamanismilla tarkoitetaan. Esimerkiksi Anna-Leena Siikala on käsitellyt teoksessaan ”Suomalainen shamanismi – mielikuvien historiaa” (1992) shamanismia suomalaisessa perinteessä, joka tarjoaa hyvän lähtökohdan myös nykyshamanismin ymmärtämiseen. Vaikka nykyshamanismi eroaisi perinteisestä shamanismista useilla tavoilla, se ei ole kuitenkaan ilmestynyt tyhjästä.

Suomalaisen shamanismin alkuperän selvittäminen ei ole ollut yksinkertaista, vaikka se on kuulunut tutkijoiden intresseihin jo 1800-luvulta lähtien (Siikala 1992, 17), kun on yritetty selvittää suomalaisen kulttuurin perimmäistä luonnetta. Suomalaisen runouden shamaanisia piirteitä tuotiin esiin esimerkiksi M.A. Castrenin tutkimuksissa 1800-luvun puolivälissä, kun hän asetti shamanismin muiden indoeurooppalaisten uskontojen ohella suomalaisen perinteen lähtökohdiksi. Hän esitti ajatuksia esimerkiksi siitä, että kalevalaiset Tuonelan matkasta ja Antero Vipusesta kertovat runot kuvaavat shamanistista matkaa (Siikala 1992, 17). Tästä lähtien suomalaisen kulttuurin juuria on etsitty Euraasian pohjoisten kansojen shamanistisista perinteistä.

Siikalan mukaan Martti Haavio esitti vahvimpia todisteita suomalaisen shamanismin olemassaolon puolesta vuonna 1950, kun hän kirjoitti Väinämöisrunojen syntyneen aikana jolloin shamaanit ja noidat olivat yhteiskunnassa keskeisessä asemassa (Siikala 1992, 17). Myös Matti Kuusi nimesi vuonna 1963 Tuonelan matkaa kuvaavien runojen edustavan ”shamanistista linjaa”, kuten myös Juha Pentikäinen, jonka mukaan Lemminkäisen virsi edustaa shamanistista perinnettä (Siikala 1992, 19; Pentikäinen 1987, 248-249).

Martti Haavio esitti todisteeksi shamanistisen instituution puolesta loitsujen runsaan loveenlankeamissanaston teoksessaan ”Suomalainen mytologia” (1967). Tämä edelsi hänen mukaansa suomalaista tietäjälaitosta. Myös Lauri Honko rinnasti tietäjän käyttäytymistä shamaanin riittitekniikkaan (Siikala 1992, 19; Honko 1972, 207-209). Varhaisemmassa tutkimuksessa on siis tulkittu eepisen runouden ja loitsujen aiheita shamanistista alkuperää ilmentäviksi.

Matti Kuusen mukaan runot ovat hyvin iäkkäitä koska kalevalakielen edeltäjinä voidaan pitää itkuja ja joikuja muistuttavaa esitystapaa, joiden perusmuoto oli olemassa jo noin 600 eaa. (Siikala 1992,

34; Kuusi 1963, 1977). Siikala esittää kirjassaan ”Suomalainen shamanismi” loveenlankeamisen olleen tunnettua jo paleoliittisella ajalla pohjoisten metsästäjäkansojen keskuudessa (Siikala 1992, 39).

Shamaani on eräänlainen välittäjä ja viestinviejä tämän ja tuonpuoleisen maailman välillä, toimien tehtävänsä perinteisten kulttuuristen mallien mukaisesti. Siikalan (1992, 22) mukaan shamanistisen ajattelun tavat tulevat esiin esimerkiksi riiteissä, mielikuvissa ja suullisen perinteen aiheissa. Shamanismi ei Siikalan mukaan ole uskonto, vaan kokonaisuus, joka perustuu erilaisiin uskomuksiin ja riitteihin. Shamaanilaitoksen asema yhteisössä voi vaihdella alueittain hyvin paljon, mutta shamanistisen toiminnan pääpiirteet ovat olleet hyvin samanlaisia eri puolilla maailmaa (Siikala 1992, 39).

Näihin pääpiirteisiin kuuluu esimerkiksi muuntuneen tietoisuuden tilan luominen, jossa shamaani ottaa yhteyden apuhenkiinsä. Transsin tekniikka perustuu yleensä rumpun käyttöön ja rytmiseen lauluun. Näissä istunnoissa shamaani kutsuu paikalle apuhenkiään, joiden avustuksella tai hahmossa matkataan tuonpuoleiseen maailmaan. (Siikala 1992, 39)

Shamaani tekee matkan tuonpuoleiseen yleensä selvittääkseen jonkin ongelman tai torjuakseen yhteisöä uhkaavia kriisejä. Ongelmien nähtiin yleensä johtuvan tuonpuoleisten voimien vaikutuksesta, jolloin shamaani pystyi matkaamaan tuolle puolen selvittämään sovitteluratkaisut tai esimerkiksi lepytysuhrit. Istuntoja on voitu järjestää myös esimerkiksi kuolleiden saattamiseksi tuonpuoleiseen, metsästysonnen turvaamiseksi, sairauksia torjuttaessa tai parannettaessa ja tulevaisuuden ennustamiseksi (Siikala 1992, 39). Siikalan (1992, 40) mukaan istunnoissa sovellettiin psykotekniikkaa joka on sukua hypnoosille, jonka avulla shamaanin tajunta siirtyi normaalista valvetilasta transsiin.

Ekstaasin eli transsin tekniikka on siis yhteistä kaikille shamaanilaitoksille, vaikka käyttäytymisessä on alueittaista vaihtelua. Tämä edellytti shamaanilta psyykkistä valmiutta, joten tehtävään ei kelvannut kuka tahansa. Shamaaniksi koulutettavat tunnistettiin esimerkiksi erilaisten ominaisuuksien perusteella, tai shamaanin sairaudesta. Shamaanin sairaus ilmentyi vaivoina joita saattoivat olla esimerkiksi säryt, kuulohäiriöt tai erikoiset näyt. Kun potentiaalinen kokelas tunnistettiin, hän ryhtyi shamaanin avustuksella opiskelemaan lauluja, transsitekniikkaa ja rumpun käyttöä. (Siikala 1992, 42)

Rumpu oli siis yksi tärkeimmistä shamaanin välineistä (Siikala 1992, 39). Suomen alueelta on säilynyt vain kolme vanhaa rumpua, joista kaksi on Kemin Lapista ja kolmas Utsjoelta (Pentikäinen 1995, 170). Rumpuja on kuitenkin ollut enemmän, ja niitä on käytetty Suomessa yhtä lailla kuin

muuallakin. Kristinuskon leviämisen myötä rumpuja kuitenkin tuhottiin systemaattisesti, ja vain osa säilyi piilossa. Suomesta kerättiin 1700-luvulla paljon rumpuja, jotka vietiin von Westenin toimesta Kööpenhaminan museoon, joka tuhoutui rumpuineen tulipalossa vuonna 1795 (Pentikäinen 1995, 170).

Pentikäisen (1995, 171) mukaan vanhimmat kirjalliset tiedot suomalaisesta rummista ovat peräisin Paltamon kirkkoherra Mansuetus J. Fellmanin lyhyestä maininnasta vuodelta 1620, jossa hän kirjoittaa shamaanin lyövänsä rumpua poronsarvesta tehdyllä vasaralla. Parhaat säilyneet tiedot vanhoista saamelaisalueiden rummuista löytyvät ruotsalaisen Ernst Mankerin teoksesta 'Die Lappische Zaubertrommel' (1938), johon hän on kuvannut tarkasti jokaisen löytämänsä rummun kalvopinnat. Manker ei juurikaan kiinnittänyt huomiota rumpujen takaosaan, jota Pentikäisen mukaan voidaan pitää esimerkiksi siperialaisten shamaanien tietojen perusteella rummun sisimpänä ja tärkeimpänä osana. Manker myös esitti rumpujen kuvioinneista omia, joskus kyseenalaisena pidettyjä, tulkintojaan. (Pentikäinen 1995, 169)

Vanhojen dokumentoitujen rumpujen kalvoista löytyy yleensä runsaasti erilaisia kuvia. Saamelaiset ja suomensaamelaiset rummut ovat Pentikäisen (1995, 172) mukaan usein olleet segmenttijakoisia, eli ne jakavat kosmoksen kolmeen eri tasoon. Kaikissa shamanistisissa kulttuureissa rumpukalvoa ei kuvitettu, mutta saamelaisten rummuissa oli erityisen paljon kuvia. Myös rumpujen takapintoihin ja puurakenteisiin on voitu tehdä erilaisia merkintöjä ja kaiverruksia. Pentikäisen (1995, 173) mukaan rummun takapintaa voidaan siis pitää rummun yksityisenä puolena, kun taas rumpukalvon etupintaa julkisena osana joka oli kaikkien nähtävillä. Rummun sisin on rummutettaessa rummuttajaa kohti.

Kuten Pentikäinen (1995, 173) kertoo, vanhojen rumpujen kalvojen kuvitusten tulkinta on ollut hankalaa, koska merkityksiä ei ole enää mahdollista kysyä rummun tekijältä. Kuvitusten on kuitenkin nähty edustavan jonkinlaista loogista järjestelmää. Shamaaneilta saatuja selvityksiä kalvojen kuvioiden merkityksistä on vain hyvin niukasti, ja rummut olivat yksilöllisiä, joten tulkintoja ei voida soveltaa kaikkiin rumpuihin. (Pentikäinen 1995, 173)

Yksilöllisyyden lisäksi rummut olivat myös hyvin monikäyttöisiä. Rumpua voitiin käyttää esimerkiksi ennustamiseen arvan ja vasaran avulla, mutta yleensä rummun kuviot toimivat karttana shamaanin matkalla tuonpuoleiseen (Pentikäinen 1995, 174). Kuviot voivat edustaa myös esimerkiksi taivaankappaleiden liikkeitä tai maantieteellistä karttaa. Bo Sommarström (1991) on tutkinut taivaankappaleita kuvaavia rumpuja, ja päätellyt että rummun kuvioiden ja tähtikartan välillä on jopa 40-90 prosentin yhtäläisyyksiä (Pentikäinen 1995, 179).

Pentikäisen (1995, 175) mukaan ”*shamaanirummun keskeinen ja pysyvä funktio on ollut toimia kognitiivisena karttana ekstaattisilla sielunmatkoilla-*”. Shamaanilla on myös voinut olla erilaisia rumpuja jotka oli vihitty eri käyttötarkoituksiin; esimerkiksi yksi manalaan ja toinen taivaaseen suuntautuneisiin matkoihin, tai erillinen rumpu ennustamista varten (Pentikäinen 1995, 174).

Kosmoksen osiin jakavat segmenttijakoiset rummut kertovat yleensä kolmijakoisesta maailmankuvasta. Shamanistisen käsityksen mukaan maailmankaikkeus muodostuu kolmesta, seitsemästä tai yhdeksästä kerroksesta, joista keskimmäistä asuttavat ihmiset. Maailmankaikkeuden keskuksen merkinä on yleensä kaikkia tasoja halkova maailmanpuu, -vuori tai -patsas. Shamaani saattoi matkata tuonpuoleiseen esimerkiksi maailmanpuuta pitkin, tai käyttää apunaan maailmanvirtaa tai jokea joka virtasi alempiin kerroksiin. (Siikala 1992, 52)

Rummun alimpaan osaan oli siis sijoitettu vainajauskoon liittyviä symboleita. Rummun toinen eli keskimäinen kerros edusti yleensä ihmisten todellisuutta, ja ylimmäinen taivasta. Taivasosioon sijoittuivat yleensä esimerkiksi jumalat ja muut taivaankappaleiden uskomusolennot. Eri segmentit saattoivat jakautua myös useampiin osioihin. (Pentikäinen 1995, 175)

Segmenttijakoisuuden lisäksi toinen yleinen piirre rummuissa oli aurinkokeskeisyys: rummun keskellä oli yleensä aurinkoa edustava nelikulmio eli rombi, joka muistuttaa hieman ristiä tai ympyrää. Auringon sijasta keskellä kalvoa saattoi olla kuvattuna maailmanpatsas- tai puu. Myös rummun pyöreän tai ovaalin muodon nähdään olevan symbolinen ja edustavan syklistä maailmankuvaa. Rummun kalvon kuvioiden voi Pentikäisen mukaan ajatella olevan eräänlainen mikrokosmos, joka edustaa maailmankaikkeuden makrokosmosta, eli kaikkeutta pienoiskoossa. (Pentikäinen 1995, 175-181)

Rumpu toimi siis ikään kuin kulkuneuvona, jonka avulla shamaani pystyi matkaamaan tuonpuoleiseen maailmaan. Anna-Leena Siikalan (1992, 39) mukaan evenkit kutsuvat rumpua veneeksi, kun taas jakuutit ja sojootit hevoseksi. Rumpukapula oli kuin ruoska, ja shamaani ratsasti rummullaan suorittamaan erilaisia tehtäviä. Shamaanin matkaa on kuvattu myös esimerkiksi lentämiseksi ja sukeltamiseksi. (Siikala 1992, 39)

Transsitekniikan ja rummuttamisen lisäksi shamanistiset uskomusjärjestelmät sisältävät samantapaisia perusrakenteita, vaikka muutoin järjestelmät eivät välttämättä ole yhdenmukaisia. Uskomusmaailmat olivat siis monimuotoisia, mutta samankaltaisuuksia ilmenee esimerkiksi käsityksissä haltioitumisesta eli posessiosta, sairauksien selityksissä ja sielukäsityksissä, joissa sielun tai sieluosuuden ajatellaan irtaantuvan ruumiista shamaanin matkan aikana. Maailman rakennetta koskevat käsitykset ovat myös peruspiirteittäin samankaltaisia. (Siikala 1992, 52)

Yhtäläistä shamanistisille perinteille on myös ajatus luonnon elollisuudesta eli animistiset käsitykset. Siikalan (1992, 52) mukaan käsitys hengen ja ihmisen välisestä liitosta tai vuorovaikutuksesta on tyypillistä, jolloin luonnon ajatellaan olevan useiden henkien asuinpaikka, ja esimerkiksi erilaisilla kasveilla tai kivillä saattoi olla omia henkiä. Kaikki tämä shamanistinen tieto periytyi suullisesti, esimerkiksi kertomuksissa ja lauluissa (Siikala 1992, 53).

Loitsustoon ja kalevalaiseen epiikkaan kuuluvien myyttisten aiheiden sekä maailman syntyä ja rakennetta kuvaavien aiheiden on vertailevan tutkimuksen avulla osoitettu kuuluvan kansainväliseen traditioon. Esimerkiksi shamaanin muodonmuutoskykyyn liittyvillä tarinoilla on yhtymäkohtia skandinaaviseen perinteeseen, kun taas muille aiheille on tavattu vastineita jopa Etelä-Amerikassa. On kuitenkin muistettava, että suullisen perinteen aiheet leviävät helposti maasta toiseen, mutta eri kulttuureissa aiheita tulkitaan eri tavoilla. Ne siis saavat merkityksensä siinä tietyssä kulttuurisessa kehyksessä, jossa niitä tarkastellaan. (Siikala 1992, 272)

Anna-Leena Siikalan (1992, 293) mukaan balti- ja germaanivaikutteet muokkasivat pronssikaudella suomalaista uskontoa uusiin suuntiin. Shamanistisen noidan rinnalle tuli rautakaudella loitsulaulava tietäjä. Laulaja-tietäjä muistutti hyvin paljon perinteistä shamaania, mutta hänen ei tarvinnut turvautua apuhenkiiin samalla tavalla kuin shamaanin, koska hän oli itse myyttisen tiedon haltija. Tietäjän kanssa rinnakkain yhteisöjen ongelmia ratkoivat erilaiset ennustajat, arpojat ja unennäkiäjät. Suomalainen shamanismi eli siis vuosituhansien aikana perinteessä erilaisissa uudistuneissa muodoissa, kaikista pisimpään karjalaisten arpojien ja näkijöiden menetelmissä. (Siikala 1992, 297)

2.3.2. Nykyshamanismi

Muutokset yhteiskunnassa ovat luoneet olosuhteet uudentalaiselle uskonnollisuuden harjoittamiselle, jota voidaan kutsua esimerkiksi henkisyudeksi tai uushenkisyudeksi (Enges & Koski 2015).

Nykypäivänä harjoitettava shamanismi on yksi uuden henkisyyden ilmentymä, vaikka toisaalta se pohjautuu vanhoihin perinteisiin. Kuten perinteistä shamanismia, nykyshamanismiakaan ei voida liittää vain yhteen tiettyyn perinteeseen, maantieteelliseen alueeseen tai kansaan (Potinkara 2007).

Vaikka nykyshamanismi (uusshamanismi, neoshamanismi, shamanismi) pohjautuu vanhoihin perinteisiin, sitä pidetään melko nuorena 1900-luvun puolivälissä syntyneenä ilmiönä (Potinkara 2007; Svanberg 2003, 77, 97; Sohlberg 2005, 64). Potinkara (2007) kirjoittaa uusshamanismista uuspakanallisena ilmiönä, jonka kanssa samaan kategoriaan kuuluvat esimerkiksi uusdruidismi,

wiccalaisuus ja aasainusko. Yhteinen määrittävä tekijä on luontokeskeisyys, kuten luonnon kunnioittaminen ja ekologinen ajattelu (Potinkara 2007, 2). Nykyshamanismia nimitetään joissakin lähteissä luonnonuskonnoksi, kuten esimerkiksi Lehto ry:ssä, joka on Suomen luonnonuskontojen yhdistys (Lehto ry). Joissakin lähteissä myös korostetaan erillisyyttä New Age- liikkeeseen, kuten esimerkiksi suomalaisen Shamaaniseura ry:n nettisivuilla (shamaaniseura.fi).

Tarkan määritelmän antaminen on hankalaa, koska harjoittajat kokevat nykyshamanismin useilla eri tavoilla; joillekin kyseessä on uskonto, kun taas toisille tapa tutustua omaan alitajuntaan. Hytönen ja Kouri lähestyvät artikkelissaan ”*Rumpu nykyshamanismissa – tapaustutkimus luontoyhteydestä*” (2020) shamanismia tietoisuuden muuntamisen tekniikkana. He määrittelevät shamanismin pohjana olevan animismin uskontotieteilijä Graham Harveyn mukaan tarkoittavan käsityksiä siitä, kuinka ihmisen tulisi toimia kunnioittavasti ja eettisesti kaikkia maapallon olentoja kohtaan (Hytönen & Kouri 2020).

Heidän mukaansa nykyshamanismi on tekniikka, jolla voidaan tavoitella tasapainoa ympäristön kanssa, jolloin rumpu toimii välineenä luontoyhteyden rakentamisessa (Hytönen & Kouri 2020). Nykyään shamanistisia tekniikoita käytetään esimerkiksi eräänlaisena elämänhallinnan keinona tiedon palauttamiseksi mieleen alitajunnasta, jota voi käyttää kuka tahansa osana omaa maailmankatsomustaan (Hytönen & Kouri 2020).

Harjoittajat siis määrittelevät nykyshamanismin eri tavoin. Myös erilaiset yhdistykset ja aiheeseen keskittyneet verkkosivustot ja ryhmät tekevät määritelmiä siitä, mitä nykyshamanismi on. Shamanismia kuvataan esimerkiksi Pakanaverkko ry:n sivuilla näin:

” Nykypäivänä shamanismilla viitataan useimmiten sellaiseen uskomusten ja käytänteiden ryhmään, johon liittyy animistinen todellisuuskäsitys, kolmijakoinen maailmankuva ja moniosainen sielunäkemys. Käytänteitä ovat erilaisten transsitekniikoiden lisäksi luontoyhteyteen pyrkiminen ja rituaalit. Perinteisiin kulttuureihin verrattuna nämä ovat usein selvästi yksilökeskeisempiä, mutta toisaalta tarjoavat harjoittajilleen nykymaailmassa kaivattuja yhteisöllisyyden hetkiä. -- Omaksi muodokseen uusshamanismista voidaan laskea kaupunki- eli teknoshamanismi, joka käyttää transsin saavuttamisessa hyväkseen moderneja ilmiöitä ja apuvälineitä. Tällaisia saattavat olla esimerkiksi rave-kulttuuri, binauraaliset äänitteet ja virtuaalitodellisuuslasit. Moderni shamanisti voi myös ajatella matkaavansa pikemminkin oman tajuntansa kerroksissa kuin konkreettisessa tuonpuoleisessa. ” (Pakanaverkko ry: shamanismi)

Jotkin harjoittajat pitävät nykyshamanismin mallina Michael Harnerin kehittämää ydinshamanismia (*core shamanism*), joka perustuu erilaisiin alkuperäiskansojen käytänteisiin, jotka on koottu ja muotoiltu länsimaisten ihmisten elämään sopivaksi. Harnerin kirjoittamaa kirjaa ”Shamaanin tie” (*The Way of the Shaman*, 1990) pidetään shamanismin perusteoksena. Kirjassa Harner kuvaa esimerkiksi omaa opiskeluaan shamaaniksi 1960-luvulla Amazonin alueella Shipibo-Conibo heimon opastuksessa, ja kertoo käytännön harjoituksia (Harner 1990).

Nykyään Shipibo-heimo tunnetaan nykyshamanismin harjoittajien keskuudessa pääasiassa pitkästä historiastaan kasvilääkinnän parissa, sekä siihen liittyvistä retriiteistä ja seremonioista. Nykyshamanismi näyttää eri lähteitä tarkastelemalla jakautuvan melko lailla kahtia siinä, mitä tulee suhtautumiseen enteogenejä kohtaan; toisaalla korostetaan tekniikoita joilla mieleen syventyminen voidaan saavuttaa ilman psykoaktiivista avustusta ja täysin päihteettömiä tapahtumia (esim. Shamaaniseura ry), kun taas toisaalla puhutaan esimerkiksi ”ayahuasca-shamanismista” (esim. Temple of the Way of Light) ilmiönä, joka on ollut useiden vuosien ajan kasvussa ympäri maailmaa.

Huolimatta siitä minkälaiseksi nykyshamanismi määritellään, rumpu on yleensä jollakin lailla keskeinen väline ainakin osalle harjoittajista: rummun tasainen pauke mahdollistaa transsitilan, jonka aikana tehdään shamanistinen matka. Vaikka keskityn omassa tutkielmassani kehärumpuihin, rummun ei kuitenkaan tarvitse aina olla ”rumpu” perinteisessä muodossaan. Koska keskeinen elementti on tässä tapauksessa jonkinlainen ääni tai pauke, rummun sijasta tietoisuuden muuntamiseen voidaan käyttää esimerkiksi muita soittimia (kuten helistimiä), laulamista, käsien taputtamista, jalkojen tamppaamista, liikettä, tanssia tai elektronisen musiikin monotonista rytmiä.

Esimerkiksi Michael Winkelman (2015) kuvaa tietynlaisten reivien olevan kuin shamanistisia rituaaleja:

”-- New technologies and multimedia tools have awakened neo-ritual practices through the emergence of Psychedelic Trance parties and festivals, evoking tribal experiences inspired by a new shamanism, mediated by high-tech guide elements.-- The common underlying biogenetic structures of shamanism and raves involve: the social functions of ritual; the effects of dance and music as systems for social bonding and emotional communication; and the effects on consciousness that produce alterations of emotions, identity and consciousness and personal healing.”
(Winkelman 2015, 2-4).

Michael Winkelman (2015, 2) kertoo ”teknoshamanismista” ja ”retribalisaatiosta” (*retribalization*) jotka kuvaavat hyvin osaa reiveistä. Retribalisaatiolla tarkoitetaan heimoyhteisöjen ihannoitua, ja kaipuuta palata yhteisökeskeiseen ja luonnonläheisempään elämäntapaan. Tapahtumat ovat osa identiteetin muodostamista sekä ryhmähengen luomista, ja niiden henki on yleensä hyvin vaihtoehtokulttuurinen.

Tutkimusaiheen rajaus koskemaan rumpua nykyshamanismissa ei välttämättä ole kovin täsmällinen. Monenlainen toiminta voidaan siis nykyään määrittellä jollakin lailla ”shamanistiseksi” lähtien jo pelkästä ympäristön huomioon ottamisesta ja ekologisesta ajattelusta, riippuen siitä keneltä kysytään. Halusin esittää shamanismiin liittyen monia esimerkkejä siitä mitä sillä voidaan tarkoittaa, jotta lukija hahmottaa aiheen moninaisuuden ja hankalasti määriteltävät rajat. Tutkimuksessani minulle on tärkeintä se miten harjoittajat itse määrittelevät itsensä tai toimintansa; riittää että he ovat halunneet osallistua tutkimukseen jossa tutkitaan rumpua nykyshamanismin kontekstissa.

3. TEORIA JA METODOLOGIA

3.1. Etnografia ja laadullinen tutkimus

Etnografian avulla voidaan tuoda näkyviin erilaisia kulttuurisia ilmiöitä ja prosesseja, ja sitä, mitä ne merkitsevät yhteisöille ja yksilöille (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014). Tutkimukseni on etnografinen, joka tarkoittaa että sitä leimaavat monet etnografiselle tutkimukselle ominaiset piirteet. Ilmiöitä, asioita ja ihmisiä esimerkiksi tutkitaan jokapäiväisessä luonnollisessa ympäristössään (Hammersley & Atkinson 2007, 3). Tutkija siis menee itse kentälle, joka voi tarkoittaa monia eri asioita, kuten esimerkiksi jotakin kylää, tiettyä ryhmää tai vaikka internettiä (Hammersley & Atkinson 2007, 63).

Tutkielmaani tehdessä ja esimerkiksi haastatteluja muodostaessa kenttänäni oli tietty ryhmä, johon keskityin, ja jota tutkin heidän ympäristössään (esimerkiksi rummunrakennuskurssille osallistuminen). Toinen etnografialle tyypillinen piirre on se, että aineisto voidaan muodostaa monesta eri lähteestä. Näitä voivat olla esimerkiksi haastattelut, asiakirjat tai havainnointi (Hammersley & Atkinson 2007, 3, 121). Tutkielmassani olen muodostanut aineiston haastatteluista, kirjoituspyyntövastauksista ja omista havainnoista.

Etnografisessa tutkimuksessa on myös tärkeää tiedostaa tutkijan rooli ja vaikutus tutkimukseen (Hammersley & Atkinson 2007, 96). Sen sijaan että kaikki omat ennako-odotukset ja vaikutukset

pyrittäisiin eliminoimaan ja jättämään huomiotta, tärkeämpää on niiden tiedostaminen ja auki kirjoittaminen. Pyrin tutkimuksessani mahdollisimman avoimeen reflektioon, jotta lukija ymmärtää minkälaiset asiat ovat saattaneet vaikuttaa tutkimukseen.

Etnografinen tutkimus on hyvin usein luonteeltaan laadullista. Kun puhutaan laadullisesta tutkimuksesta, on hyvä tiedostaa että kaikki tieto on yleensä jollakin tapaa subjektiivista. Etnografian kohdalla subjektiivisuus on keskeinen ulottuvuus, ja sitä voidaan pitää jopa etnografisen tutkimuksen vahvuutena (Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014).

Kuten Tuomi ja Sarajärvi toteavat teoksessaan ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi” (2018, 25) ei ole olemassa puhtaasti objektiivista tietoa, koska tutkija esimerkiksi joutuu päättämään itse tutkimusasetelmasta, joka on hänen oman ymmärryksensä varassa. Jokainen luo oman tulkintansa konstruoidessaan havaitsemaansa ja kokemaansa omalla tavallaan.

Tässä tapauksessa pyrin tuottamaan perustietoa tutkittavasta ilmiöstä, eli siitä, minkälaisia merkityksiä rummut saavat, ja mitä ne käyttäjien näkökulmasta ovat. Tällaista asiaa olisi hankalaa tutkia kovin pitkälle pelkillä tilastollisilla keinoilla. Tutkimukseni ei siis pyri antamaan yleistettävää vastausta, koska tutkittavien tapausten ja vastausten määrä on pieni.

Laadullisessa tutkimuksessa keskitytäänkin yleensä melko pieneen määrään tapauksia, jotka pyritään analysoimaan niin perusteellisesti kuin mahdollista, eikä tähdätä tilastollisiin yleistyksiin (Eskola & Suoranta 2003, 18, 61). Laadullisessa tutkimuksessa on sen sijaan tarkoituksena esimerkiksi kuvata jotakin tiettyä tapahtumaa tai ilmiötä, ymmärtää toimintaa tai antaa teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle (Tuomi & Sarajärvi 2018, 98). Tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevaa asiaa tai ilmiötä tutkimuskohteen näkökulmasta katsottuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 173).

Tutkimukseni keskittyy rummun saamiin merkityksiin. Merkityksistä on hankalaa antaa yhtä yhtenevää vastausta, koska ihmiset antavat jopa saman ja jaetun kulttuurin sisällä samoille ilmiöille ja kulttuurituotteille erilaisia merkityksiä (Eskola & Suoranta 2003, 45). Toisaalta tarkoituksena ei olekaan etsiä yhtä ja tiettyä merkitystä. Merkityksien tutkiminen on juuri siksi kiinnostavaa, koska ne vaihtelevat. Kaikki riippuu siitä kenen näkökulmasta katsotaan, sillä jokainen rakentaa maailmaa omista lähtökohdistaan käsin. Tarkoituksena on antaa vastaus siihen, minkälaisia nämä annetut merkitykset omassa tutkimuksessani käsitellyssä aineistossa ovat, joka perustuu rajattuun määrään vastauksia.

3.2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Käytän tutkielmassani aineiston analyysin välineenä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Valitsin kyseisen menetelmän koska sen avulla pystyn tutkimuskysymysten näkökulmasta tuomaan aineistosta olennaiset asiat esiin. Sisällönanalyysin avulla pyritään siis saamaan ilmiöstä kuvaus melko tiivistetyssä muodossa, jolloin kerätty aineisto voidaan järjestää johtopäätösten tekemistä varten (Tuomi & Sarajarvi 2018, 117).

Analyysia tarvitaan aina, koska se tarkoituksena on tuoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa tutkittavasta asiasta uutta tietoa. Analyysivaiheessa aineistoa pyritään myös jotenkin tiivistämään, jolloin hajanaisestakin aineistosta luodaan selkeä kokonaisuus ja mielekästä käsitellä. Kun informaatioarvo kasvaa, merkityksiä löytää helpommin.

Jotta saisin omasta aineistostani selkeän kokonaisuuden, päädyin aineiston järjestämiseen teemoittelun avulla. Teemoittelulla tarkoitetaan lähestymistapaa, jossa aineistosta nostetaan esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja (Eskola & Suoranta 2003, 174). Tulkintoja voidaan perustella käyttämällä näitä aineistosta poimittuja keskeisimpiä kohtia, ja päätyä lähemmäs tutkimuskysymyksen vastausta.

Päätin teemoittelun avulla tarkastella aineistoa jakamalla sen teemoihin, jotka ovat tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia. Koska etsin rumpuihin liitettyjä merkityksiä, jaoin aineistosta esiin nousseet merkitykset teemoihin. Näin vastauksista on helpompi muodostaa selkeitä kokonaisuuksia, ja niitä voi myös vertailla keskenään (Eskola & Suoranta 2003, 178).

Teemoittelua voi myös jatkaa pidemmälle tyypittelyn avulla (Eskola & Suoranta 2003, 181). Halusin esittää eräänlaisen yhteenvedon niistä asioista, jotka yleisimmin nousivat esiin vastauksista. Tyypittelyssä aineisto ryhmitellään joukoksi samankaltaisia tarinoita (Eskola & Suoranta 2003, 181) joista voidaan muodostaa tyyppejä. Näin pystyn esittämään yleisen aineistosta esiin nousevan tyyppin, joka toimii esimerkkinä laajemmasta aineistosta. Käytän tyyppiä merkityslausunnossa (liite 1).

3.3. Merkitysanalyysi

Käytän tutkielmassani pääasiallisena analyysin välineenä sisällönanalyysia ja teemoittelua, mutta halusin hyödyntää myös merkitysanalyysia, koska se on hyvä apuväline merkitysten selvittämistä varten. Merkitysanalyysi on kehitetty jotta museoiden kokoelmahallinnan luettelointitietoja voitaisiin täydentää paremmin, jolloin erilaiset merkitykset, arvot ja näkökulmat saadaan selville.

Menetelmää voi kuitenkin hyödyntää myös muihin kuin museoesineisiin, ja se sopii kaikkien kulttuurin aineellisten ja aineettomien ilmausten merkityksen määrittämiseen (Paaskoski 2015).

Merkitysanalyysin avulla tuotetaan merkityksellistä tietoa, ja tulkintojen tekijät tuodaan merkitysanalyysin avulla näkyviksi. Analyysi aloitetaan valitsemalla aihe ja määrittämällä tavoitteet, jonka jälkeen perehdytään analyysikohteeseen. Myös analyysin tekijä/-t paikannetaan, ja reflektio on tärkeää. Tämän jälkeen merkityksiä arvioidaan ja kirjoitetaan merkityslausunto. Paaskosken (2015) mukaan objektit edustavat aina monenlaisia tyyppisiä, ryhmiä, luokkia ja ideoita, jolloin kontekstualisoimalla hahmotellaan objektin ja muun maailman välisiä suhteita ja järjestetään tietoa.

Objektia arvioidaan erilaisilla kriteereillä, selvittämällä esimerkiksi sen historiallista, kulttuurista, elämyksellistä, kokemuksellista ja yhteisöllistä merkitystä. Myös esineen käytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä arvioidaan. Tuloksena on lausunto, joka kertoo millä tavoin objekti on merkityksellinen. Lausunnossa tuodaan myös ilmi esimerkiksi miten merkitykset lisäävät hyödynnettävyyttä, ja ketkä tai mitkä ovat osallistuneet objektin merkitysten määrittelyyn. (Paaskoski 2015)

Merkitysanalyysi korostaa esimerkiksi yhteisöllisyyttä, tulkinnallisuutta ja tutkimuksellisuutta, joita voi tarkastella myös museoiden ulkopuolella (Merkitysanalyysi 2019). Koska tarkastelen tutkielmassani esineisiin liittyviä aineettomia merkityksiä, tutkielmani on mielestäni sellaisenaan eräänlainen merkityslausunto rumpujen merkityksistä.

Halusin kuitenkin muiden merkityslausuntojen esimerkkiä seuraten muodostaa tutkielmani tuloksien perusteella rummun merkityksiä koskevan tiivistetyn merkityslausunnon. Tämä merkityslausunto eroaa jonkin verran museoesineiden merkityslausunnoista, koska rummun kohdalla ei olisi mielekästä tarkastella samoja kysymyksiä kuin kokoelmaesineiden kohdalla. Tutkielmani käsittelee myös useita rumpuja, kun taas merkityslausunto tehdään yleensä yhdestä esineestä. Tästä syystä merkityslausunnossa käsitellään aineistosta esiin nousseiden merkitysten perusteella muodostettua tyyppiä, joka edustaa sellaisia asioita joita esiintyy suuressa osassa vastauksista.

Rumpujen merkityksiä analysoidessa rumpua voi arvioida merkitysanalyysin avulla esimerkiksi selvittämällä minkälaisia kokemuksellisia, elämyksellisiä ja yhteisöllisiä merkityksiä sillä on nykyshamanismin harjoittajien keskuudessa. Sen sijaan esimerkiksi historialliset merkitykset jäävät tässä tapauksessa vähemmälle tarkastelulle. Aion esittää rumpujen merkityksistä

merkityslausunnon, joka on muodostettu aineiston analyysin pohjalta. Merkityslausunto löytyy tutkielman liitteistä (liite 1).

3.4. Tutkimusetiikka ja tutkijapositio

Tutkimuseettiset normit velvoittavat kaikkia tutkijoita, ja koskevat kaikkea tutkimuksen tekemistä. Olen yrittänyt ottaa eettiset seikat mahdollisimman hyvin huomioon tutkielmani rakentumisen kaikissa vaiheissa, lähtien haastateltavien etsimisestä ja aineiston muodostamisesta aina kirjoittamiseen ja aineiston säilyttämiseen saakka. Erityistä huomiota vaativa asia on esimerkiksi se, että kuulun itse tutkimalleni kentälle, koska olen myös osallistunut säännöllisesti rumpupiireihin ja tunsin tai tiesin kaikki haastateltavat jo ennen tutkimuksen tekemistä. Haastattelut olivat siis sisäpiirihaastatteluja.

Sisäpiirihaastattelulla tarkoitetaan haastattelua, jossa keskitytään ilmiöön johon tutkija on jollakin tavalla osallisena. Tutkijaa ja tutkittavia voi myös yhdistää esimerkiksi jokin erityinen, heidän elämäänsä muovaava asia tai kokemus (Juvonen 2017, 398). Tutkimukseni kohdalla sisäpiiriläisyys syntyy jaetusta kokemuksesta, johon kuuluu tietty yhteisö jossa jaamme tietynlaisen kokemusmaailman. Kyse on myös lähipiiristä, sillä kuten sisäpiirissä usein tapahtuu, minullekin on syntynyt siihen perustuvia tuttavuuksia ja ystävyysuhteita.

Sisäpiirihaastatteluihin suhtaudutaan usein varauksellisesti, syystäkin. Mutta tämän kaltainen tilanne voi mielestäni myös tuoda mahdollisuuksia, joita ei-sisäpiirihaastattelu ei olisi pystynyt tuomaan. Tutkijan voi sisäpiiriläisenä olla esimerkiksi helpompi löytää haastateltavia ja saavuttaa heidän luottamuksensa (Juvonen 2017, 399). Jos en olisi sisäpiiriläinen, en esimerkiksi välttämättä olisi tavoittanut kaikkia haastateltaviani.

Toisaalta, kuten Tuula Juvonen (2017, 400) varoittaa, sisäpiiriläishaastatteluja tehdessä on oltava tarkka ettei tule tiedostamattaan painostaneeksi lähipiiriään haastateltavaksi. Lähipiiriin kuuluvat henkilöt voivat tuntea, että heillä olisi jonkinlainen velvollisuus miellyttää tutkijaa, koska tutkija on mahdollisesti myös ystävä. Jotta tämä voitaisiin estää, haastateltaville on tehtävä erittäin selkeästi selväksi, että he voivat kieltäytyä haastattelusta, eikä kieltäytyminen tule vaikuttamaan ystävyysuhteeseen (Juvonen 2017, 400). Tässä tapauksessa pelkoni osoittautuivat turhiksi, koska ihmiset tulivat itse lopulta kysymään voivatko he olla haastateltavia.

Tuttujen henkilöiden haastattelussa on myös hyviä puolia. Sisäpiirihaastatteluissa esimerkiksi yhteisen kielen löytäminen voi olla helpompaa. Kun termit, koodit ja kieli ovat tutkijalle ennestään

tuttuja, pääsee itse asiaan kiinni nopeasti, ja vuorovaikutus on mutkattomampaa (Juvonen 2017, 401). Toisaalta yhteinen kieli voi olla kohtalokasta, jos tutkija tekee liikaa oletuksia siitä, miten haastateltava ajattelee, tai toisin päin. Tästä syystä haastateltavaa täytyy pyytää selittämään auki termit, vaikka ne tavallaan olisivatkin jo tuttuja.

Pyysin haastateltaviani selittämään jotkin asiat niin kuin he selittäisivät sen sellaiselle ihmiselle, joka ei tunne sitä laisinkaan. Muistutin itseäni myös mahdollisimman usein ottamaan ulkopuolisen havainnoijan roolin, ja tarkastelemaan aihetta eri näkökulmista. Kyse ei myöskään ole siitä, että sisäpiirissä oleva tutkija tietäisi kaikki vastaukset jo etukäteen. Tarkoituksena on nimenomaan sisäpiiriä koskevien jaettujen merkitysten ymmärtäminen, ja kaikkien tulkinnat vaihtelevat. Näitä tulkintoja analysoidaan, eikä vain hyväksytä ja tallenneta sellaisinaan (Juvonen 2017, 406).

Tuttuuden hyvänä puolena voi pitää myös sitä, että tutulle henkilölle puhumista ei välttämättä jännitä etukäteen yhtä paljon kuin vieraan tapaamista, jolloin tilanne on rennompi. Esimerkiksi Blichfeldt (2007, 18) toteaa, että informanttien mielestä on ollut helpompaa puhua henkilölle jonka on tavannut aiemmin. Toisaalta joitakin esimerkiksi noloksi koettuja asioita voi olla helpompi kertoa täysin vieraalle kuin tutulle. Asialla on siis useita puolia, jotka riippuvat henkilöistä ja tilanteista, ja joita on hankala tietää ennen haastattelua.

Vaikka aiheeni käsittelee esineen merkityksiä, on sen konteksti nykyshamanismissa. Shamanismia voidaan pitää uskonnollisena vakaumuksena, jolloin aihe on arkaluontoinen. Arkaluonteisella tiedolla tarkoitetaan tietoja, jotka koskevat rotua tai etnistä alkuperää, yhteiskunnallisia, poliittisia tai uskonnollisia vakaumuksia tai esimerkiksi terveydentilaa tai seksuaalista suuntautumista (Kuula 2011, 92). Vaikka kaikki eivät mieltäisikään shamanismia uskonnokseen, vaan kyse olisi enemmän maailmankatsomuksesta tai aiheesta joka kiinnostaa, täytyy tämä kuitenkin ottaa huomioon. Rumpuun liittyvät merkitykset ja ihmisten antamat vastaukset voivat myös tuoda esille hyvin henkilökohtaisia asioita, jonka vuoksi päädyin pseudonymisoimaan aineiston eli poistamaan suorat tunnistetiedot.

En kokenut aineiston anonymisointia tarpeelliseksi, koska silloin aineistosta olisi pitänyt karsia asioita, jotka ovat tutkimuksen kannalta hyödyllisiä (kuten esimerkiksi valokuvat). Tutkittavia henkilöitä on kuitenkin informoitu etukäteen siitä, että suoria tunnistetietoja, kuten nimiä, ei tulla käyttämään, koska asiat voivat olla hyvin henkilökohtaisia. Muutama haastateltava toi esille ettei heitä olisi haitannut esiintyä tutkielmassa omalla nimellään, mutta päädyin viittaamaan kaikkiin vastaajiin samalla tavalla selkeyden vuoksi. Vastaajien nimet, iät ja asuinpaikat tai muut henkilökohtaiset tiedot eivät myöskään olleet tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia.

Käsittelin asiaa haastateltavien kanssa ennen haastattelua, jolloin osallistujien piti allekirjoittaa suostumuksensa, ja perustiedot tutkimuksesta olivat esillä myös rumpupiirin facebook-ryhmässä. Tieto jota tutkimuksesta annetaan, voi myös ratkaista sen haluavatko ihmiset ylipäättään osallistua tutkimukseen. Tutkittavia on siis tärkeää informoida etukäteen esimerkiksi tutkimuksen tavoitteista, luottamuksellisten tietojen käsittelystä, tietojen käyttötarkoituksesta ja suojaamisesta, sekä tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta (Kuula 2011, 102). Vaikka kirjoituspyyntöä lähetettäessä ei ollut mahdollista antaa asiakirjoja fyysisesti allekirjoitettavaksi tai selittää mitään suullisesti, osallistujia piti silti informoida. Sisällytin tietosuojailmoitukset sillä tavoin, että osallistujat pääsevät lukemaan ne, ja hyväksyntä tarvitsi antaa ennen vastauksen lähettämistä. Vastajat saivat myös itse valita mitä he haluavat kertoa, eikä kaikkiin kysymyksiin ole ollut pakko vastata.

Sen lisäksi että haastattelut olivat sisäpiirihaastatteluja, osallisuuteni yhteisössä vaikuttaa myös muihin tutkimuksen vaiheisiin. Olen selkeästi osa tutkimaani yhteisöä, jolloin täysin objektiivinen näkökulma on mahdoton. Tutkimukseen vaikuttavia tekijöitä on kuitenkin aina olemassa, eikä täysin objektiivista tietoa edes tarvitse tavoitella. Nämä tutkimukseen vaikuttavat tekijät riippuvat siis monesta asiasta, ja siitä kuka tutkii (Aaltonen & Högbacka 2015, 13). Vaikuttavia asioita ovat esimerkiksi tutkijan persoona ja positio, metodologiset ja teoreettiset valinnat, rahoitus ja yhteiskunnallinen konteksti (Aaltonen & Högbacka 2015, 13). Refleksiivisyyden avulla pitäisi tunnistaa tutkija osana sosiaalista maailmaa, johon hän aina kuuluu.

Tiedon tuottamisen prosessit ovat siis kontekstisidonnaisia, ja myös sidottuja historialliseen aikakauteen ja kieleen (Aaltonen & Högbacka 2015, 12). Pysin tarkastelemaan mahdollisimman huolellisesti erityisesti oman positioni vaikutusta. Se että kuulun tutkimaani kenttään, vaatii erityistä ja kriittistä tarkastelua. Kulttuurintutkimus on hyvin usein monitieteistä ja monimetodologista, jolloin tutkimusetiikka on paljon sidoksissa metodologiaan ja siihen, minkälainen eli kuinka läheinen suhde tutkittaviin on (Vakimo 2010, 107). Sinikka Vakimon mukaan (2010, 99) useimmat antropologiset ja etnografiset tutkimukset perustuvat nimenomaan siihen, että astutaan lähelle tutkittavia tai tutkittavaa ryhmää, ja muodostetaan läheisiä suhteita. Tällöin tutkimuksen etiikkaan pitäisi myös kiinnittää erityistä huomiota.

Tämä johtuu esimerkiksi siitä, että tutkimuksen teko on poliittista: tutkija tuottaa tietynlaisen kuvan tutkittavistaan, joka voi vaikuttaa tutkittavien asemaan yhteiskunnassa (Vakimo 2010, 100). Erityisen tarkkaan tuotettavaa kuvaa täytyy miettiä silloin, jos tutkittava ryhmä on etnisesti, poliittisesti tai muuten arkaluonteinen. Tämä tutkijan tuottama kuva voi olla ristiriidassa sen kanssa

minkälaisen kuvan ryhmä itse haluaa antaa, ja tilanteessa täytyy tehdä monia eettisiä päätöksiä (Vakimo 2010, 100).

Jos tutkija on itse osa tutkittavaa ryhmää, kuten tässä tapauksessa, täytyy myös huomioida se että tutkijan tuottama kuva on myös kuva tutkijasta itsestään. Jos aineistosta esimerkiksi nousisi esiin asioita joista tutkija ei henkilökohtaisesti pidä tai joihin hän ei halua itseään yhdistettävän, se saattaisi aiheuttaa ristiriitaisia tuntemuksia ja mahdollisesti tiedon pois jättämistä tutkimuksesta. Siksi myös etäisyyden ottaminen ja ulkopuolinen näkökulma on tärkeä.

Tutkimukseni sijoittuu johonkin läheisyyden ja etäisyyden välimaastoon, koska osa aineistosta on tuotettu läheisessä kontaktissa (esim. haastattelut) ja osa niin, etten tiedä tutkittavan henkilöllisyydestä melkein mitään (kirjoituspyyntö). Tällöin tutkimusetiikan painotukset sijoittuvat enimmäkseen suunnitteluvaiheeseen, aineistosta tehtyihin tulkintoihin ja aineiston säilytykseen (Vakimo 2010, 102). Yritin olla tulkitseematta aineistoa omien ennakkotietojeni perusteella, ja keskittyä vain siihen mitä vastaajat itse kertovat.

Vaikka välillä olisi tehnyt mieli selittää asioita omien tietojeni perusteella, pyrin välttämään sitä niin paljon kuin mahdollista koska tällaiselle tiedolle ei ole esittävä ulkopuolisia lähteitä; ne pohjautuvat vain omiin kokemuksiin aiheesta. Tutkimus kuitenkin sisältää myös tulkintoja omista kokemuksistani, esimerkiksi analysoidessa kokemusta rummunrakennuskurssilta. Toisaalta koen ettei oman kokemustiedon hyödyntäminen ole välttämättä huono asia, mutta lukijalle tulee olla selkeää mikä on aineistolähtöistä analyysia ja mikä tutkijan päätelmää henkilökohtaisista kokemuksista.

4. TUTKIMUSAINESTON MUODOSTAMINEN

4.1. Kirjoituspyyntö ja haastattelu

Aineistoni muodostuu kuudesta haastattelusta, kuudesta kirjoituspyyntövastauksesta ja omista havainnoinnistani rummunrakennuskurssilla. Haastattelut on tehty kandidaatin tutkielmaani varten. Tutkielma käsitteli samaa aihetta, joten haastattelut ovat käyttökelpoisia myös tässä tutkielmassa. Muodostin kysymykset kirjoituspyyntöä varten haastattelukysymysrunгон pohjalta, jotta litteroitujen haastatteluiden ja kirjoituspyynnön vastauksia voisi tarkastella vertailukelpoisesti yhdessä. Toki pitää huomioida, että kasvokkain tehty haastattelu on eri asia kuin kirjoituspyyntö. En

ole huolissani siitä että toistaisin kandintutkielmani päätelmiä, sillä minulle jäi olo että haastatteluista saisi vielä irti sellaista tietoa jota en ehtinyt käsitellä.

Litteroituja haastatteluja on siis yhteensä kuusi, ja ne on tehty vuonna 2019. Haastateltavat ovat shamanistisessa rumpupiirissä käyviä henkilöitä jotka omistavat oman rummun. Ilmoitin haastattelusta rumpupiirin suljetussa Facebook- ryhmässä, jonka kautta innokkaat haastateltavat saivat ottaa yhteyttä. Kaikki haastateltavat osallistuvat aktiivisesti turkulaisen rumpupiirin toimintaan, ja he edustavat hyvin erilaisia ja eri ikäisiä ihmisiä.

Koska haastatteluissa nousi esiin paljon erilaisia asioita, uskoin että saisin kerättyä lisää vastauksia samasta aiheesta jotka voisivat kertoa aiheesta lisää ja syventää ymmärrystä. Siksi halusin suuremman aineiston, ja päädyin kirjoituspyynnön lähettämiseen. Kirjoituspyyntö julkaistiin Neljä Tuulta ry:n Facebook- sivustolla, ja se oli auki noin kuukauden ajan, ja se keräsi kuusi vastausta. Neljä Tuulta ry on luonnonuskontoihin, perinteisiin, alkuperäiskansoihin ja shamanismiin keskittyvä yhdistys, jolla on paljon jäseniä eri puolilla Suomea (fourwinds.fi). Tämä kanava julkaisuun valikoitui siksi, koska yhdistyksellä on paljon jäseniä, ja uskoin sen kautta tavoittavani monia aiheesta kiinnostuneita.

Olin ajatellut saavani enemmän vastauksia kirjoituspyyntöön, mutta vastausten määrään saattoi vaikuttaa esimerkiksi julkaisualusta. Koska julkaisin linkin kirjoituspyyntöön vain kerran Facebook- ryhmässä, se hukkui jo muutamassa päivässä muun ryhmässä julkaistun materiaalin alle. Kaikki vastaukset tulivatkin parin ensimmäisen päivän aikana. Huomioin tilanteen, mutta en silti tullut julkaisseeksi linkkiä ryhmään uudestaan, jonka avulla vastauksia olisi voinut kertyä enemmän. Toisaalta nyt kirjoituspyyntövastauksia on yhtä monta kuin vanhoja haastatteluja, ja kaikki vastaukset olivat kattavia, joten olen määrään tyytyväinen.

Haastattelu- ja kirjoituspyyntökysymykset seuraavat samaa kaavaa, jotta niitä voisi analysoida yhdessä. Tätä tutkimusta varten muodostamani aineisto oli siis riippuvainen siitä, minkälaisia haastatteluja olin tehnyt kandidaatin tutkielmaani varten, ja mitä kysynyt haastateltavilta. Valikoin haastattelukysymykset alun perin sen perusteella mitä itse haluaisin tietää rummuista, jos en tietäisi niistä mitään.

Pohdin sitä olisiko ollut hedelmällisempää kysyä kirjoituspyynnössä eri kysymyksiä, mutta asiaa tarkasteltuani tulin siihen tulokseen että kandidaatin tutkielmani päätelmät jäivät sen verran lyhyiksi, että samoilla kysymyksillä olisi vielä mahdollisuus tarjota uutta tietoa ja uusia tuloksia. Tämä myös helpotti haastatteluiden ja kirjoituspyyntövastausten tarkastelua yhtenäisenä aineistona.

4.2. Osallistuvaa havainnointia rummunrakennuskurssilla

Etnografisessa tutkimuksessa on yleistä hyödyntää useita erilaisia lähestymistapoja jotka tukevat ja täydentävät toisiaan (Utriainen 2017, 12). Tavallista onkin, että tutkija jalkautuu tutkimaan ja havainnoimaan elettyä elämää siellä missä se tapahtuu (Utriainen 2017, 10). Haastatteluiden ja kirjoituspyynnön lisäksi päädyin tuottamaan aineistoa myös osallistuvaa havainnointia hyödyntämällä, koska halusin ottaa tarkemmin selvää rummun valmistamisesta. Tämänkaltaisessa tutkimuksessa tutkijan omakohtainen kokemus on muiden tutkittavien ohella tutkimuksen kohteena (Fingerroos & Jouhki 2014, 90 – 91).

Koin että osallistumalla rummunrakennuskurssille saisin tuotettua tietoa, joka rikastaisi tutkimusta esimerkiksi kuvilla ja omakohtaisella kokemuksellani kentällä tapahtuvista kohtaamisista ja tilanteista. Suurin osa rummuista on nimenomaan käyttäjien itse rakentamia. Henkilökohtaiset kokemukset voivat synnyttää uusia kysymyksiä joiden avulla voi mahdollisesti nähdä asioita joihin ei muuten olisi kiinnittänyt huomiota (Utriainen 2017, 11).

Vaikka sain tietoa rumpujen synnystä haastattelu- ja kirjoituspyyntövastausten kautta, omin silmin nähtynä voi tuottaa erilaista tietoa. Tuottamani tieto rummun rakentamisesta saattaa poiketa hyvin paljon jonkun toisen kurssikokemuksesta, sillä kaikki on aina subjektiivista ja kokemukset yksilöllisiä. Päädyin osallistumaan kurssille myös siksi että halusin saada rakennusprosessista kuvia ja omakohtaista tietoa, koska tutkimuksia joissa käsiteltäisiin rummun rakentamista ei juurikaan löydy. Kurssitarjonta on myös lisääntynyt viime aikoina huomasti joten voidaan päätellä kyseessä olevan suosiotaan kasvattava ilmiö.

Osallistuin siis kesäkuussa 2021 Teija Stoltin vetämälle rummunrakennuskurssille, joka järjestettiin Turussa kahden päivän mittaisena. Teija Stolt on pitänyt rummunvalmistus- ja rummutuskursseja sekä tehnyt rumpuja 2000-luvun alkupuolelta asti (korpinsulka.fi). Kerroin kurssilla tekeväni tutkimusta rummuista, mutta olin kurssilla silti samanlainen osallistuja kuin kaikki muutkin. Ensimmäisenä päivänä valmistimme rummut ja rumpukapulat, ja toisena päivänä oli luvassa uusien rumpujen vihkiminen käyttöön sekä rummutuskurssi. Osallistujia oli paikalla noin kymmenen. Pureudun kokemukseen tarkemmin kohdassa aineiston analyysi, jossa omat kokemukseni täydentävät haastattelu- ja kirjoituspyyntövastauksia.

Toteutin osallistuvaa havainnointia dokumentoimalla rummun rakennusprosessia valokuvin, sekä kiinnittämällä huomiota siihen minkälaisia asioita kurssilla käsitellään, ja mistä näkökulmasta.

Halusin selvittää onko kurssi keskittynyt rumpun rakentamiseen shamanistisesta näkökulmasta, ja kuuluuko siihen esimerkiksi jonkinlaisia seremoniaalisia piirteitä.

4.3. Aineiston esittely teemoittain

Teemoittelua voidaan pitää yhtenä sisällönanalyysin muotona (Tuomi & Sarajärvi 2018), jonka vuoksi se tuntui luonnolliselta valinnalta järjestää aineisto. Järjestin aineiston teemoihin niiden aiheiden perusteella jotka parhaiten vastaavat tutkimuskysymykseeni. Käytin teemoittelua heti aineiston järjestämisen alkuvaiheessa, ja paikansin sen avulla haastattelu- ja kirjoituspyyntövastauksista keskeisimmät aiheet. Teemat tulevat esiin aineiston analyysissä, jonka olen järjestänyt teemoittain. Esitän analyysin yhteydessä myös sitaatteja tutkimusaineistosta, jotka mielestäni havainnollistavat hyvin kutakin teemaa, ja tuovat esiin vastaajien oman äänen.

Ensimmäinen teema käsittelee rumpun syntyä. Tähän teemaan kuuluu siis tietoa rumpujen rakentamisesta ja rumpujen ensimmäisistä hetkistä, joten se käsittelee esimerkiksi syntyyn liittyviä seremoniaalisia Aspekteja, kuitenkin painottuen siihen mistä rumpu on kunkin vastaajan käsiin päätynyt ja miksi. Myös toinen teema keskittyy enemmän rumpun aineellisuuteen, sillä se käsittelee rumpujen ulkonäköä. Kolmannessa teemassa keskeinen aihe on rumpun yksityisyys ja julkisuus. Teema käsittelee myös rumpun henkeä ja muita aineettomia puolia. Neljäs teema keskittyy rummulla tuotettuun ääneen, ja äänen merkitykseen. Viimeinen eli viides teema käsittelee rummulla tehtäviä rumpumatkoja, ja keskittyy erityisesti rummuttamisen ja rumpun avulla matkaamisen merkityksellisyyteen sekä rumpupiireihin.

5. AINEISTON ANALYYSI

Lähdin analysoimaan jokaista teemoihin jaettua aihepiiriä sen mukaan miten se parhaiten vastaisi tutkimuskysymykseeni. Koska tarkoitukseni on selvittää rummuille annettuja merkityksiä, pidin kysymyksen mielessä analyysin ajan ja pyrin esittämään aineistolle oleellisia kysymyksiä. Haastateltavia ja kirjoituspyyntöön vastanneita henkilöitä on yhteensä kaksitoista. Viittaan kirjoituspyyntöön vastanneisiin lyhenteellä K ja haastateltaviin lyhenteellä H (esim.: H3 = Haastateltava 3 ja niin edelleen).

5.1. Synty

Ensimmäisenä tarkastelun kohteena on rumpujen synty: rumpujen ensimmäiset hetket ja syyt sille miksi rumpu on ylipäätään olemassa. Yritän siis selvittää

A) Miksi vastaajat ovat halunneet oman rummun?

B) Minkälaisia merkityksiä liitetään rummun syntyyn?

Jo sanasta ”synty” voi päätellä syiden olevan sellaisia, jotka sitovat aineellisen esineen tärkeiden aineettomien merkitysten maailmaan; minkä tahansa esineen kohdalla ei puhuta synnystä, vaan esimerkiksi hankkimisesta, rakentamisesta, haltuun ottamisesta ja niin edelleen. Kerron rummun synnystä, koska useat vastaajista viittasivat esimerkiksi rakentamisprosessiin näillä sanoilla. Synnyt ovat myös perinteisesti olleet ilmiöiden ja olioiden alkuperää selvittäviä myyttejä (Apo 1998). Synty ja synnyttäminen liitetään nykykielessä yleensä elolliseen, joten jo siitä miten rummusta puhutaan, voidaan sen päätellä olevan merkityksellinen esine.

Kaikista kahdestatoista vastaajasta vain yksi oli ostanut ainoan rumpunsa valmiina, ja kaikki muut rakentaneet ainakin yhden rummuistaan itse. Joillakin vastaajista oli useita rumpuja, joista osa oli itse rakennettuja ja osa valmiina hankittuja. Rakentamista perusteltiin esimerkiksi sillä, että se ”kuuluu asiaan” sekä sisäisellä tunteella tai halulla joka ohjasi rakentamaan rummun (H1 & H4). Yhden haastateltavan mukaan rummun rakentaminen itse on tärkeää, koska rummusta tulee henkilökohtainen kun sille on ollut omin käsin antamassa muodon (H6). Monet vastaajat korostivat voimakasta sisäistä tunnetta joka ohjasi heitä, mutta sitä ei välttämättä selitetty tarkemmin.

Sekä haastateltavilta että kirjoituspyyntöön vastanneilta kysyttiin sitä, miksi he ylipäätään halusivat oman rummun. Yllä mainittu sisäisen tunteen seuraaminen tuntui olevan yleisin syy rummun hankkimiselle tai rakentamiselle. Yksi vastaajista kertoo, että rummun tekeminen vain tuli ajankohtaiseksi jossakin vaiheessa, koska hän harjoittaa shamanismia (K2, 1. vastaus). Muut vastaajat eivät ottaneet esille shamanismin harjoittamisen ja rummun hankkimisen yhteyttä vastauksissaan.

Itse rakentaminen vaikuttaa olevan tärkeä tekijä rummun merkitysten muodostumisessa, koska se näyttää lisäävän henkilökohtaista suhdetta rummun ja rummuttajan välillä. Ulla Pielan (2011, 112) mukaan esineisiin liitettävän taikavoimaisuuden tai yliluonnollisen voiman ymmärrettiin yleensä johtuvan paikasta, josta ne ovat peräisin tai esimerkiksi erityisistä olosuhteista jotka liittyvät esineeseen tai sen löytämiseen. Vaikka rumpua ei voi täysin verrata taikaesineeseen tai amulettiin, rumpujen syntyminen erityisissä olosuhteissa lisää niiden merkityksellisyyttä.



Kuva 1. Rakennusprosessi käynnistyy. Kuvassa rummun puinen kehä ja nahasta leikattuja suikaleita. Kuva: Ida Karikoski.

Kun tarkastelen omaa kokemustani rummunrakennuskurssilta, olosuhteet ja tunnelma jossa rummut rakennettiin oli erityinen: ei ollut kyse mistä tahansa käsityöhetkestä, vaan osallistujien piti esimerkiksi ottaa osaa puhdistautumisrituaaliin ennen rakentamisen aloittamista.

Puhdistautumisrituaalissa kurssin vetäjä kiersi kaikki osallistujat salvian savulla suitsuttaen, ja hiljennyimme hetkeksi asettamaan intentioita ja toiveita kurssille sekä tuleville rummuillemme.



Kuva 2. Rumpu syntyy: kalvo voidaan kiinnittää puiseen kehään esimerkiksi vuodasta leikatulla nahkanyörillä punomalla. Vuodan ollessa märkä kalvo saadaan pingotettua tiukasti kehikon päälle, johon se kiristyy kuivuuessaan. Kuva: Ida Karikoski.

Myös monet vastaajista kertoivat rummun syntyyn liittyneen jotakin seremoniallista (K1, 2, 5, 6 & H1, H4). Seremoniallisuus saattoi liittyä esimerkiksi rummun vihkimiseen, joka tapahtui rakentamisen jälkeen (K2), tai jo rakennusvaiheessa ilmenneeseen erityiseen toimintaan tai merkitykselliseen ajankohtaan:

”--siihen (rakentamiseen) liittyi useita seremonioita ja matkoja henkimaailmaan. Kummastakin rummusta näin pitkään unia ennen kuin ne synnytin.” (K1, 1. vastaus)

”--mulle tuli semmonen sisäinen tunne tai kutsumus että haluan itselleni sellasen rummun, ja nimenomaan ajatuksena ois että haluaisin sen itse myöskin rakentaa ja synnyttää. -- juuri ennen kesäpäivänseisausta tuli sitten mahdollisuus rakentaa tää rumpu. ” (H1, lit. s. 1)

”Mä lauloin koko ajan ku mä tein sitä rumpua yhtä tiettyä mantraa ja sidoin omia hiuksia sinne kehälle sisään” (H2, lit. s. 2)

Rumpuun siis luotiin odotuksia erityisyydestä jo ennen esineen valmistamista. Odotusten asettaminen ja rakennushetken erityisyys sekä arjesta poikkeavuus valmistivat olosuhteet sellaisiksi, että tulossa on jotakin merkityksellistä. Rummun rakennusprosessi ilmentää myös rituaalisen käyttäytymisen muotoja: rakentaminen saatetaan aloittaa jonkinlaisella avausseremonialla, kuten esimerkiksi energioiden puhdistamisella savun avulla. Tämä merkitsee sitä, että osallistujat ovat siirtyneet erityiseen tilaan joka eroaa arkisesta käyttäytymisestä. Prosessi saatetaan loppuun esimerkiksi rummun vihkimisellä, tai kurssilla yhteisellä rummutuksella joka sulkee tilaisuuden.

Haastatteluissa ja kirjoituspyyntövastauksissa ei ole otettu itse rakennusprosessia tarkemmin esille, mutta vastauksista käy ilmi että yli puolet on rakentanut ainakin yhden rummun toisen henkilön vetämällä rummunrakennuskurssilla. Yksi haastateltavista (H3) oli ollut itse mukana kurssin järjestämisessä, jolla hän oli rakentanut ensimmäisen rumpunsa. Yhteensä hänellä on kuusi rumpua, joista loput on tehty itsenäisesti ja yksi ostettu valmiina.

Itse rakennettujen ja valmiina hankittujen rumpujen diskurssissa voi huomata eroja, jotka mielestäni vahvistavat sitä esiin nousutta seikkaa, että rummun itse rakentamista pidetään tärkeänä. Kaksi vastaajaa kertovat ostaneensa valmiin rummun, ja toinen heistä sanookin että ostettu rumpu tuntui aluksi vieraalle (K4, 1. vastaus). Toinen heistä kertoo, että vaikka rumpu oli toisen tekemä, hän halusi tehdä siitä omansa vihkimällä sen seremoniaalisesti (K6, 1. vastaus). Vastauksista ei voi

tietenkään tehdä suoria päätelmiä itse rakennetun tai ostetun rumpun tärkeyden vertaamisesta, koska he eivät sanoneet suoraan asian olevan niin että jompikumpi vaihtoehto olisi toista parempi. Varsinkin, kun vastauksia on pieni määrä ja merkitykset ovat hyvin henkilökohtaisia.

Mielestäni vastauksista nousee kuitenkin esiin se, että yleisesti ottaen itse rakennettua rumpua pidetään mahdollisesti henkilökohtaisempaan kuin ostettua. Tämä näyttäytyy esimerkiksi siinä, että ostetulle rummulle pitäisi tehdä rituaali jotta siitä tulee oma, ja siinä että ostettu rumpu koetaan ensin vieraana. Kun tätä verrataan itse rakennettujen rumpujen diskurssiin, niissä korostuu yleensä nimenomaan itse rakentamisen tuoma henkilökohtaisuus ja rumpuun prosessissa luotu suhde. Haluan kuitenkin korostaa, että nämä ovat vain pienestä aineistosta nousseita päätelmiä, ja jollekin toiselle ostettukin rumpu voi olla alusta saakka hyvin henkilökohtainen, tärkeä ja erityinen, yhtä lailla kuin itse rakennettu.

5.2. Miltä rumpu näyttää?

Seuraavaksi etsin merkityksiä rumpujen ulkomuodosta. Tarkoituksena on selvittää

A) Onko rumpun ulkonäöllä, kuten esimerkiksi kuvioinnilla jokin tietty merkitys?

B) Mikä merkitys materiaaleilla on?

Rumpun ulkonäön merkitysten tarkasteleminen keskittyy eniten esineen aineellisiin ominaisuuksiin, kuten esimerkiksi väreihin ja materiaaleihin. Vaikka nämä ominaisuudet ovat aineellisia, niihinkin kytkeytyy aineettomia merkityksiä.

Rummut joita tutkielmani käsittelee ovat kaikki kehärumpuja, eli muodoltaan yleensä pyöreitä. Rumpun etupuolelle on pingotettu kalvo, ja takana on jonkinlainen kädensija. Rumpujen koko vaihtelee, mutta vastausten perusteella rumpujen halkaisija on noin 35-55 cm. Suurin osa vastaajista kertoi rumpunsa olevan tietyn kokoinen esimerkiksi siksi, että kurssilla on rakennettu vain sen kokoisia rumpuja (K2, K3, H1, H5, H6). Koko ei siis ole välttämättä aina ollut rakentajan päätettävissä, vaan on riippunut siitä mitä on saatavilla, eikä siihen liittynyt erityistä merkityksellisyyttä. Muutama haastateltavista (H3, H6) kertoi koolla olevan merkitystä, esimerkiksi siten että pientä rumpua on helpompi kuljettaa mukana esimerkiksi luontoretkillä (H6, lit. s. 2).

Olin nähnyt paljon rumpuja joihin on maalattu kuvioita tai ne ovat mielenkiintoisen värisiä, joten halusin selvittää myös värien merkityksiä. Kaikista vastaajista neljä (K1, K6, H1, H6) kertoi värien olevan jollakin lailla merkityksellisiä, esimerkiksi siten että väri symboloi jotakin tiettyä asiaa. Haastateltava 6 kertoi värjänneensä rumpun sahramalla keltaiseksi, koska halusi sen muistuttavan

aurinkoa (H6, lit. s. 2), kun taas toinen vastaaja (K6) oli sitä mieltä että rumpun nahan luonnollinen väri on hänelle tärkeä.

Luonnollisuus tuli esiin muissakin vastauksissa, jotka koskivat pääasiassa materiaaleja. Yleensä kehärummut rakennetaan luonnonmateriaaleista (kehä puuta ja kalvo nahkaa), joka oli monelle tärkeää. Kaikkien vastaajien rumpujen kehät olivat puuta ja kalvot luonnollista nahkaa (poroa ja yksi kaurista), vaikka myös muovikalvoisia eli vegaanisia rumpuja on olemassa (ks. esim. karhuntalo.com/tilausrummut).

Haastateltava 6 kertoi maatuviin materiaalien olevan merkityksellisiä, kun taas toinen haastateltava kertoi materiaalien olevan yhteydessä rumpun henkeen, koska rumpukalvo oli kauriin nahkaa ja rumpun henki siis kauris. Hänen mukaansa materiaalien luonnollisuus myös lisäsi yhteyttä luontoon (H5).

”--mahdollisimman semmonen maatuva et sit ku sen aika loppuu, kyl jossakin vaiheessa varmasti rumpukin väsyä ja haluaa palata kiertokulkuun”. H6, lit. s. 3.

”--kyl materiaalien kautta se (henki) tulee, ku se on ollu kauris. Ja se on osa sitä kaurista se nahka niin kyl siin tulee voimakkaasti se miten kauris siellä luonnossa kulkee ja sitä kautta se luontoyhteys tulee sitte-- sen kautta saa paremmin yhteyden luontoon ku seki on osa luontoo” H5, lit. s. 3.

Materiaalien kautta saavutettu luontoyhteys ja kunnioitus esimerkiksi nahan luovuttanutta eläintä kohtaan olivat merkityksellisiä. Materiaali voi myös olla niinkin merkityksellinen, että sen mukana rumpuun siirtyy jonkinlaista voimaa, joka määrittää esineen koko olemusta. Lukuun ottamatta luonnollisia materiaaleja merkitykset vaihtelivat, eikä esimerkiksi sama väri merkinnyt samaa asiaa vastaajien välillä. Merkitykset ovat siis erittäin henkilökohtaisia, ja ne kumpuavat henkilöiden omista elämäkokemuksista ja siitä minkä kukin itse kokee tärkeäksi. Henkilökohtaisuus korostui erityisesti tarkastellessa rumpujen kuvioiteja, koska mitään yhtenäistä järjestelmää ei ollut havaittavissa vaan kuviot edustivat kaikille erilaisia asioita.

Vastaajien kesken suosituin tapa koristella rumpukalvo oli eräänlainen batiikkikuvio, jossa kalvoon muodostui värjäysprosessissa sattumanvaraista kuviota. Tällainen rumpu oli seitsemällä vastaajista. Haastateltava 3 kertoo, että hänen rumpuihinsa on muodostunut värjäämällä paljon kuvioita, joissa hän näkee henkilökohtaisia merkityksiä, vaikka kuviot eivät olisi ensi vilkaisulla esittäviä. Hänen

mukaansa eri ihmiset voivat nähdä kuvioinnissa erilaisia asioita. Toisaalta osa kuvioista ei ollut hänelle tärkeitä:

” --mut sit tääl on jotain tällasia eläinhahmoja mitä mä en välttämättä kokis mitenkään hirveen läheisiks tai tärkeiks mutta silti näin ne tässä. Siinäki eri ihmiset on nähny erilaisia asioita” H3, lit. s. 5.



Kuva 3. Solmuvärjätty rumpu. Kuva: Ida Karikoski.

Tällaisen solmuvärjäystekniikan viehätys onkin ehkä juuri siinä, ettei etukäteen tiedä minkälaisia kuvioita kalvoon muodostuu. Myös kurssilla jolle itse osallistuin kaikki värjäisivät rumpujensa kalvot näin, kastaen kalvot erilasiin väriliemiin jännittäen minkälainen kuviointi lopulta tulee olemaan. Kurssin vetäjä tiivistä hyvin sen miksi hän pitää tästä tekniikasta: rumpujen kuvioista tulee juuri sellaisia kuin niistä on tarkoitus tulla, eikä se voi mennä pieleen. Jokainen siis saa hänen mukaansa sellaisen koristelun kuin on sille rummulle tarkoitettu. Ainut ”sääntö” olikin, ettei kannattanut asettaa liikaa odotuksia lopputulokselle.

Omaa kokemustani reflektoiden, värjäysprosessissa vallitseva tunnelma oli että lopputulos ei riippunut minusta vaan luotin siihen että rummusta tulee sellainen kuin pitääkin. Sillä ei tuntunut olevan niin paljon merkitystä loinko itse kuviot vai syntyivätkö ne kenties jonkinlaisen hengen tai voiman ohjauksessa. Minulle merkityksellisyys muodostui siitä, että olin onnistuneesti rakentanut jotakin omin käsin, ja että rummun väri oli minusta miellyttävä koska se muistutti kaarnaa tai kallion pintaa.



Kuva 4. Rummunrakennuskurssilla rakennettu rumpu edestä kuvattuna. Kuva: Ida Karikoski.

Toinen aineistosta esiin noussut tapa koristella rumpukalvo on maalaamalla siihen kuvioita. Kuviot eivät tuo mieleen vanhoja shamaanirumpuja, vaan ne ovat aivan eri tyyliisiä. Myös kuvioiden tulkinta eroaa vanhojen rumpujen kuvioiden tarkastelusta: kuten Risto Pulkkinen (2018, 61) toteaa, yhtäkään käyttäjien itsensä antamaa luotettavaa kuvausta vanhoista rumpusymboleista ei ole säilynyt. Tulkinta on siis jäänyt aina ulkokohtaiseksi (Pulkkinen 2018, 60). Tässä tapauksessa minun ei ole tarvinnut esittää omia ulkokohtaisia tulkintoja, koska olen voinut kysyä merkityksistä käyttäjiltä itseltään.

Vanhojen shamaanirumpujen ja nykyrumpujen kuvioinnin vertaileminen kuulostaa ensin mielenkiintoiselta, mutta lopulta päädyin siihen että tällainen lähestyminen ei ole tutkimuskysymykseeni vastaamisen kannalta kovin hedelmällistä. Koska tarkoitukseni on selvittää minkälaisia merkityksiä käyttäjät antavat rummuilleen, eri aikoihin ja kulttuureihin kuuluvien esineiden vertaaminen olisi vaatinut toisenlaista lähestymistapaa.

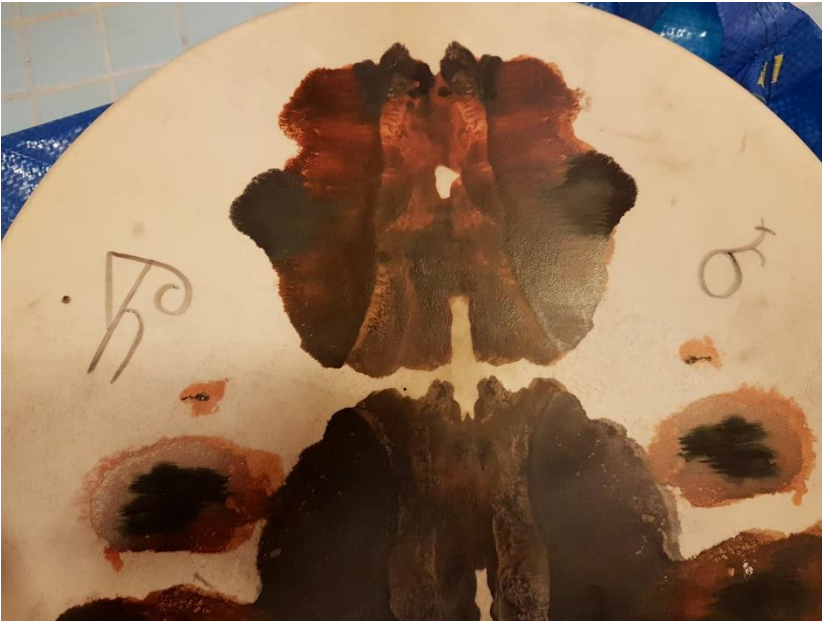
Halusin siis selvittää kuvioiden merkityksiä, joita oli rummussaan neljällä vastaajista. Nämä kuviot ovat maalattuja, enkä tarkastele tässä kohtaa sattumanvaraisesti ilmestyneitä värjäyskuvioita. Kaksi vastaajista kertoivat että heillä on jokin tietty kuvio rummussaan, mutta he eivät halunneet tarkemmin kuvailla niihin liittyviä merkityksiä. Perusteluna on esimerkiksi se, että kuviot ovat henkilökohtaisia, yksityisiä ja pyhiä (K2, 2. vastaus). Tämä ei tarkoita sitä etteikö

merkityksellisyydestä voisi tehdä päätelmiä, sillä kertomatta jättäminen kertoo juuri siitä, että kuvioilla todellakin on suurta merkitystä ja niillä on jokin tarkoitus.

Halusin selvittää edustavatko rumpukalvojen kuvat käyttäjille tärkeitä asioita, ovatko ne suojaavia, toimivatko karttana vai ilmentävätkö ne kenties jonkinlaista henkistä voimaa. Vastausten perusteella kuvioiden merkitykset näyttävät liittyvän eniten sellaisiin asioihin jotka ovat käyttäjälle tärkeitä tai iloa tuovia, eikä niillä välttämättä tarvinnut olla esimerkiksi suojelevaa tai muuta spesifimpää funktiota, mutta ne olivat silti hyvin tärkeitä. Kuviot saattoivat myös edustaa pyhänä pidettyjä asioita tai esimerkiksi symboloida eri elementtejä:

” Elementtien symboleita mä sinne laitoin. Et mulle jotenkin niinku pohjoneen on ilma ja itä edustaa vettä, veden elementtiä, piirsin sinne semmoset pienet niinku aaltoviivat. Ja sinne ylös pohjoseen mä piirsin semmosen vähän niinkun tuulen. Sitten aurinko etelään eli tuli, ja sitte länteen piirsin lehden kun se edustaa mulle sitä semmosta maaenergiaa se länsi.” (H6, lit. s. 1-2)

”--siihen on maalattu kuvoita akryylillä ja sen jälkeen se on painettu niinku mustetahrana, jolloin siihen tulee kaunis, lähes symmetrinen kuvio. Ja se on saanu inspiraationsa matemaattisesta objektista eli fraktaalista. Mulle matematiikka on pyhä asia myös. Sen lisäksi siin on kolme kaaosmaagista sigiliä, joiden merkitys on hyvin henkilökohtanen, niiden merkitystä en paljasta. Mut ne on kolmessa eri suunnassa niinkun sen fraktaalien eri paikoissa, saa voimaa toisistaan.” (H2, lit. s. 2)



Kuva 5. Kuvioita haastateltavan 2 rummun kalvossa. Kuva: Ida Karikoski

Vain yhdellä vastaajista oli kalvossa perinteisempi kuvio: kalliomaalauksista tuttu lintusymboli, joka oli valittu siksi koska rumpu oli ilmentynyt hänelle linnun hahmossa (K2, 2. vastaus). Tämä kuvio oli siis rummun henkeä tai olemusta edustava.

Kuvioiden erilaisuus ilmentää mielestäni hyvin sitä, että nykyrummut ovat nykyajan henkisyyteen liittyvä ilmiö: yksilö saa kerätä mitä tahansa itselleen tärkeitä asioita ja muodostaa niistä omanlaisen kokonaisuuden. Kuvioilla oli käyttäjille jonkinlainen merkitys, vaikka kaikki eivät halunneet kertoa niistä tarkemmin. Kaikki olivat hakeneet merkityksiä omasta elämästään, eivätkä seuranneet jotakin tiettyä rumpukalvoon ”kuuluvaa” järjestelmää tai symboliikkaa, tai ottaneet mallia vanhoista rummuista.

Kuviot eivät myöskään avanneet rumpujen käyttötarkoituksia, tai esimerkiksi kertoneet rummuilla tehtävistä matkoista. Vastaajista kukaan ei kertonut suojaavista merkityksistä, mitä olisin jostakin syystä, kenties ennakkotietojeni ja -odotusteni perusteella olettanut. Kuvioista joiden merkityksiä ei haluttu tarkemmin kertoa, en voi tehdä tarkempia päätelmiä. Kuvioinnissa ei myöskään vaikuta olevan yhteneväisyyksiä vastaajien kesken, jos värjäystekniikkaa ei oteta huomioon. Kaikille kuvioille oli kuitenkin yhteistä se, että ne olivat hyvin henkilökohtaisia.

Aineistoni on hyvin pieni verrattuna siihen kuinka paljon erilaisia rumpuja on olemassa, joten yleistävän vastauksen antaminen rumpukalvojen kuvioinneista ja niiden merkityksistä ei ole tämän tutkimuksen puitteissa mahdollista. Tutkimukseni tarjoaa kuitenkin esimerkkejä siitä minkälaisia rummut voivat olla, ja minkälaisia merkityksiä rumpuihin voidaan mahdollisesti liittää.

5.3. Rummun yksityisyys ja olemus

Rummut ovat syntyprosessinsa ja ulkonäköön liitettyjen merkitysten perusteella paljastuneet hyvin henkilökohtaisiksi, eikä kaikkia yksityiskohtia haluttu edes jakaa koska ne koettiin merkityksiltään yksityisiksi. Halusin selvittää sitä kuinka yksityisenä esineenä rumpua pidetään; voiko sitä esimerkiksi lainata muille tai voisivatko vastaajat kuvitella soittavansa jonkun toisen rumpua. Selvitän myös vastaajien mielipiteitä liittyen rumpujen valokuvaamiseen, ja ylipäätään siihen miksi rumpua halutaan tai ei haluta esitellä muille.

Tässä teemassa tarkastelen myös rummun olemusta, eli sitä mikä rumpu on. Tällä tarkoitan sitä, että kokevatko käyttäjät rummussa olevan jotakin elävää, kuten tuonpuoleista voimaa tai esimerkiksi henkeä, vai onko rumpu heille vain hyvin merkityksellinen esine.

Vain kolme vastaajaa oli sitä mieltä, että muut saavat soittaa heidän rumpuaan. Loput olivat sitä mieltä, että he eivät lainaisi rumpuaan muille ollenkaan, tai että voisivat lainata rumpua vain erityisissä tilanteissa. Vastauksissa korostui myös luvan kysymisen tärkeys, jota pitäisi kysyä rummun omistajalta sekä myös itse rummulta (H2, lit. s. 2). Vastaajien kertomat syyt sille miksi rumpua ei haluta lainata muille olivat melko samanlaisia; kyse oli esimerkiksi siitä että rumpu on niin henkilökohtainen että oma energia tarttuu siihen, eikä sitä haluta sekoittaa muiden kanssa (H1), tai siitä että pelättiin muiden ihmisten energioiden tarttuvan rumpuun (K1).

”En anna muiden koskea kumpaankaan rumpuuni. Jos joku koskee, käyn läpi tiettyjä puhdistus- ja lepyttelyseremonioita. --Jos joku tarjoaa rumpuaan soitettavaksi, voin mielelläni lainata sitä.” (K1, 4. vastaus)

”Muut saa luvan kanssa käyttää rumpua. Ja fiksuimmat muistaa kysyy myös rummun hengeltä että saako käyttää häntä. Se on hyvin henkilökohtanen rumpu-- Niin tottakai siinä on se vahva energia, jos mä oon viel läsnä siinä piirissä kun sitä soitetaan. Se on mun kokemus et se on se mun rumpu joka soi, ja sit soittaja pysyy perässä.” (H2, lit. s. 3)

Vastaukset käsittelivät siis hyvin paljon energiaa, mutta sitä mitä energialla tarkoitettiin ei kerrottu. Todennäköisesti jokainen määritteli sen omalla tavallaan, enkä siksi voi antaa vastaajien puolesta määritelmää sille mitä he tarkoittavat kun puhuvat energiasta. Yleisesti ottaen energialla tarkoitetaan kuitenkin jonkinlaista näkymätöntä voimaa tai esimerkiksi ihmisen olemusta, jonka voi mahdollisesti aistia mutta ei välttämättä nähdä. Vastauksien avulla voidaan päätellä, että energian uskotaan myös tarttuvan ihmisestä ja esineestä toiseen. Energian tarttumista ei otettu esille kun

puhuttiin muiden rummuista, sillä kaikki olivat sitä mieltä että he voivat soittaa toisen henkilön rumpua jos heille sellaista tarjotaan.

Minkälaisia merkityksiä vastaukset rumpujen yksityisyydestä toivat esille? Ainakin sellaisia, että rumpua pitäisi kohdella mahdollisimman kunnioittavasti; rumpu on hyvin henkilökohtainen, mutta lainaaminen saattaa onnistua kunhan siihen muistetaan kysyä lupa. Myös rummun olemus tuli esille osassa vastauksista, esimerkiksi kun puhuttiin luvan kysymisestä rummun hengeltä tai lepyttelyseremonioista. Näiden vastausten perusteella rumpua kohdellaan kuin se olisi jollakin tavalla elävä, ja omaisi esimerkiksi tunteet.

Seuraavaksi tarkastelen syvemmin sitä minkälaisia merkityksiä rummun olemuksesta nousi esille. Rummun fyysinen olemus on kaikkien nähtävissä, mutta se ei välttämättä paljasta esimerkiksi sitä, että rumpua voidaan pitää elävänä ja sillä voidaan ajatella olevan oma henkensä. Aineiston perusteella rummulla voi olla jopa nimi ja sukupuoli.

Tässä kohtaa vastaajien näkemykset kuitenkin jakautuivat, sillä rummun olemus ymmärrettiin ainakin kahdella eri tavalla:

- A) Rumpu on elävä, ja sillä on oma persoonansa sekä persoonallinen rummun henki, jolla saattaa olla nimi, ja se voidaan kokea maskuliiniseksi tai feminiiniseksi olennoiksi jolla on oma tahto. (K1, K2, K3, H4, H6)
- B) Rummulla on henki, mutta henki käsitetään abstraktimpana voimana eikä niinkään persoonallisena olentona. Henki voi myös olla rummusta erillinen ja toimia rummun kautta. (K3, K5, H1, H2, H3)

”Kyl se ehottomasti on enemmän ku soitin. Et kyl sillä mun mielestä on sellanen oma tahto ja oma sielu ja semmonen meininki. Koska must tuntuu et mul on aika sellasia omapäisiä noi mun.” (H1, lit. s. 3)

Sitä miten, mistä tai missä vaiheessa henki tulee rumpuun ei tullut ilmi suurimmassa osassa vastauksista. Ne jotka kertoivat milloin he olivat huomanneet rumpunsa hengen, viittasivat yleensä rakentamiseen tai hetkeen kun rumpu vihittiin käyttöön, tai esimerkiksi kun se tuotiin kotiin:

”—siinä oli heti jo alun alkaen tosi vahvasti se semmonen henki läsnä. Mä muistan sen kun toin sen kotiin ja siinä oli sellanen eläimen haju. Kissatki pelkäs sitä. Ja mä laitoin sen pyykkilinieneen päälle kuivumaan, ja menin koskemaan siihen niin siit kuulu sellanen Murahdus. Mitä mä oikeen itteki säikähdin, mun mielest se kuulosti ihan

murahduksesta, olin sillee et okei, tekeydy siinä vaan rauhassa... Ja sillee et what have I done. Niinku että hän on elävä.” (H3, lit. s. 1)

Kahtiajako henkinäkemyksen kesken ei ollut välttämättä aina selkeä, mutta nämä pääpiirteet olivat erotettavissa vastauksista. Osa vastauksista olisi sopinut kumpaankin näkökulmaan, kun taas osa ei kertonut rumpunsa olemuksesta tarkemmin, kuin esimerkiksi että rummulla on jonkinlainen henki. Sen vuoksi nämä eivät ole absoluuttisia kategorioita joihin kaikki voitaisiin jakaa, vaan näkemyksiä on varmasti yhtä paljon kuin on henkilöitä joilla on rumpu. Halusin kuitenkin nostaa tämän jaottelun esiin, koska mielestäni se antaa hyvän kuvan siitä miten näkemykset suurin piirtein jakautuivat tämän kyseisen aineiston kohdalla.

Käsitykset rummun aineettomasta hengestä ja yhteydestä tuonpuoleiseen voimaan tekevät myös toisen todellisuuden eli vastamaailman näkyväksi. Esine välittää tässä tapauksessa sellaista tietoa joka kertoo toisenlaisen todellisuuden olemassaolosta, ja että rummun avulla sitä on mahdollista esimerkiksi kanavoida tai jollakin lailla hallita ja valjastaa käyttöön. Ulla Pielan (2011, 119) mukaan tämä siis tarkoittaa yliluonnolliseen liittyvän kulttuurin kompetenssin esineistymistä, joka mielestäni ilmenee selkeästi vastaajien käsityksissä hengestä ja energiasta.

5.4. Ääni

Seuraavaksi selvitän rumpujen äänen merkitystä. Vastauksissa on tullut esille, että rumpu on enemmän kuin perinteinen soitin, sillä sen aineeton puoli on hyvin merkityksellinen. Rumpuja kuitenkin soitetaan paljon esimerkiksi rumpupiireissä, joten haluan selvittää minkälaisia merkityksiä vastaajat liittävät ääneen ja rummun soittamiseen. Mikä merkitys sillä on, että rumpu on rumpu?

Kun selvitin äänen merkitystä sain hyvin erilaisia vastauksia: joidenkin mukaan rummun tulisi soida hyvin, sillä silloin ääni kulkeutuu värähtelyn kautta kehoon ja soluihin (H4), kun taas toiset olivat sitä mieltä että sillä minkälainen ääni rummusta lähtee ei ole merkitystä (K1, H3).

Haastateltava 2 kertoi, että hänestä on mukavaa jos rumpu soi hyvin, mutta matkan kannalta sillä ei ole mitään merkitystä (H2, lit. s. 3).

He jotka viittasivat rummulla tehtävään matkaan (K4, H2, H3) toivat vastauksissaan esille, että rummun ääni ei ole matkan onnistumisen kannalta merkityksellinen. Tällä tarkoitettiin esimerkiksi sitä, että ääntä tärkeämpää on monotoninen pauke, joka auttaa transsitilan saavuttamisessa, eikä ole

väliä on pauke ”kaunista” vai ei (H3). Rumpua voi joidenkin vastaajien mukaan käyttää soittimena, kuitenkin ottaen huomioon kuinka merkityksellinen esine on kyseessä:

”Se on kiva jos rumpu soi hyvin piirissä, mut se ei oo välttämätöntä sen matkan kannalta. Ja rumpua voi käyttää instrumenttina mut se on mulle jollain tavalla niin pyhä et jos mä käytän sitä niin se ei oo säästävä rytmisoitin. Vaan jos mä teen kappaleen jossa mun rumpu on mukana niin se saa sieltä paljon tilaa. Ja se kappale täytyy olla jollain tavalla merkityksellinen, et se ei oo mikään semmonen hupsandei tanssikappale mitä soitetaan ihan vaan arjessa hivin vuoks, tai missä ei oo syvempää yhteyttä mihinkään korkeimpaan, tai matalampaan, tai mihinkään muualle. Se on henkinen työväline ja sitä täytyy kunnioittaa myös soittaessa.” (H2, lit. s. 2-3)

”—rumpu on soitin, mutta pyhä sellainen, entiteetti jolla on oma energiansa ja henkensä, joka on kytköksissä minun henkeeni ja energiaani.” (K2, 5. vastaus)

”Rumpu on myös soitin. Ilon, tanssin ja leveyden tuoja.” (K5, 5. vastaus)

Rummun äänen merkityksellisyys kytkeytyy vastausten perusteella siihen mitä rummulta halutaan ja minkälaisessa tilanteessa rumpua soitetaan. Kuten haastateltava 4 kertoi, hänen mielestään rummun äänen värähtely vaikuttaa kehoon solutasolla ja näin ollen on tärkeää, että rummusta kuuluisi hyvä ja värähtelevä ääni. Myös vastaaja 3 (K3, 5. vastaus) oli sitä mieltä, että äänellä on merkitystä koska rumpu on hänelle hoitoväline.

Näiden vastausten perusteella voidaan päätellä, että jos rummulla halutaan vaikuttaa kehoon fyysisellä tasolla, tai käyttää rumpua hoitovälineenä, äänellä on silloin mahdollisesti enemmän merkitystä kuin jos rumpua käytetään rumpumatkaan. Kuten haastateltava 2 kertoi, äänellä ei hänen mukaansa ole merkitystä matkan kannalta, koska silloin tärkeämpää on tasarytmisen pauke, joka auttaa pääsemään matkalle ja saavuttamaan muuntuneen tietoisuuden tilan.

Vastauksissa tuli kuitenkin esille myös se, että suurimman osan mielestä on mukavaa jos rummusta kuuluu kaunis ääni, vaikka sillä ei muuten olisi suurta merkitystä. Kukaan ei ollut sitä mieltä että rumpu voisi soida väärin tai kuulostaa väärältä, vaan ennemmin korostettiin sitä että *”rumpu soi niin kuin se haluaa ja niin kuin sen pitää soida”* (H6, lit. s. 3). Tässäkin korostuu käsitys rummun omasta tahdosta ja siitä, että oli ääni millainen hyvänsä, sillä on mahdollisesti tarkoitus miksi se on sellainen kuin on. Vaikka rummuttaja soittaa rumpua, äänen voidaan käsittää olevan enemmän riippuvainen rummun olemuksesta kuin soittajasta.

Osa kertoi käyttävänsä rumpua myös perinteisenä soittimena (esim. H2, H3), mutta tietyin ehdoin, kuten esimerkiksi että soiton täytyy olla kunnioittavaa ja että rummulla ei pitäisi soittaa mitä tahansa. Rumpu voi kuitenkin siis olla myös rytmisoitin, vaikka samaan aikaan se on pyhä ja merkityksellinen esine. Rummulla on useita erilaisia puolia, jotka tulevat esiin eri tilanteissa. Rumpu on muuntautuva; näidenkin vastausten perusteella rumpu voi olla esimerkiksi väline jota käytetään saavuttamaan tietoisuuden erilaisia tiloja, mutta sitä voidaan käyttää myös hoitamiseen ja sillä voidaan perinteisesti soittaa.

5.5. Matka

Tässä teemassa keskityn selvittämään rummulla tehtävän matkan ja rumpupiirien merkitystä. Nämä kaksi asiaa yhdistyvät helposti yhdeksi teemaksi, sillä rumpupiireistä ja rumpumatkoista on helppo puhua yhdessä: rumpupiirit keskittyvät yleensä ”matkaamiseen”. Käsittelen ensin rumpupiirejä, jonka jälkeen selvitän rumpumatkojen merkitystä ja tarkoitusta. Tärkeimmät teemaa ohjaavat kysymykset ovat:

- A) Miksi rumpupiireihin osallistuminen on merkityksellistä?
- B) Mitä rumpumatkalla tarkoitetaan, ja miksi niitä tehdään?

Kaikki vastaajat kertovat käyvänsä ainakin joskus rumpupiireissä. Rumpupiirit ovat rumpumatkan kannalta tärkeitä, ja niistä puhutaan yleensä yhdessä, koska rumpupiirit keskittyvät rumpumatkojen tekemiseen. Vaikka rummuttaa voi myös yksin, vain yksi vastaajista (H4) kertoo käyttävänsä rumpua enemmän henkilökohtaiseen rummutteluun vaikka osallistuukin piireihin silloin tällöin. Kaikki muut kertovat rummuttavansa pääasiassa yhteisissä rumpupiireissä. Piirit näyttävät monille merkityksellisenä yhteisöllisyyden kokemuksen kautta:

”Rummutan yksin ja ryhmässä. Piirien tärkein merkitys on minulle yhteisöllisyyden vahvistaminen—” (K1, 3. vastaus)

”Rumpupiireissä vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja yhteyttä omaan sisäiseen luontoon, luodaan harmoniaa ja parannutaan” (K2, 3. vastaus)

”Käyn rumpupiireissä säännöllisesti, ja näin korona-aikana olen ikävöinyt yhteisiä seremonioita” (K6, 3. vastaus)

Yhteisöllisyys ja muiden samanhenkisten tapaaminen on suurimalle osalle vastaajista tärkeintä rumpupiireissä. Rumpupiirit kokoontuvat yleensä säännöllisesti, esimerkiksi kerran kuukaudessa, ja

ne mahdollistavat tutustumisen muihin ihmisiin ja uusien kontaktien luomisen. Rumpupiiri voi kokoontua esimerkiksi tärkeinä vuodenvuorokierroksen juhlapäivinä, tai siellä voidaan juhlustaa kuun eri vaiheita kuten täysikuuta (K1, 3. vastaus). On myös mahdollista että piireissä syvennyttään yhdessä erilaisiin teemoihin.

Minkälaisena yhteisöllisyys näyttäytyy rumpupiireissä? Yhden vastaajan mukaan ”—*omien näkökulmien avartuminen on piirien parasta antia*” (K1, 3. vastaus). Vaikka rumpumatka keskittyy yleensä henkilökohtaisiin prosesseihin, piireissä on mahdollista tulla kuulluksi ja nähdyksi turvallisessa tilassa. Monet rumpupiirit aloitetaan kierroksella jolla jokainen saa kertoa esimerkiksi kuulumisiaan, odotuksia ja sen hetken tuntemuksia. Piirissä voi kiertää puhekeppi, jolloin puheenvuoro on vain sen haltijalla; tämä mahdollistaa kaikille tasapuolisen jakamisen ilman keskeytyksiä tai kommentteja. Puhekeppi kiertää piirissä yleensä myös rumpumatkan jälkeen, jolloin kaikilla on taas mahdollisuus jakamiseen.

Rumpupiireissä on yleensä sääntö ettei siellä kuultuja tai tapahtuneita asioita jaeta muille. Pintaan saattaa nousta kipeitäkin asioita, joten on tärkeää että piirissä noudatetaan turvallisen tilan periaatteita. Rumpupiireissä koettu yhteisöllisyys voidaan kokea merkityksellisempänä kuin esimerkiksi työyhteisö tai muut harrastusporukat juuri siksi ettei siellä tarvitse pelätä tuomitsevia mielipiteitä, vaan jokainen saa olla juuri sellainen kuin on (H3, lit. s. 3). Kuten jakamisella, myös kuuntelemisella on tärkeä merkitys: ”--*piireissä oppii muiden poluista, ihmiset paranevat tarinoiden avulla*” (K3, 3. vastaus).

Yhteisöllisyys on siis merkityksellistä koska se mahdollistaa kuulluksi ja nähdyksi tulemisen lisäksi omien näkökulmien avartamisen ja oppimisen kuuntelemalla muita. Kuten vastaaja K1 (3. vastaus) toteaa, shamanismi on aina ollut pohjimmiltaan yhteisöllistä. Piireissä istutaan piirissä, jolloin kaikki ovat mukana tasavertaisina. Keskellä piiriä on yleensä alttari jolla on kynttilä, joka muistuttaa leiritulta jonka ympärille ihmiset ovat kerääntyneet yhteen jo tuhansien vuosien ajan.

Aineistosta on noussut esiin monia viittauksia rummulla tehtävään matkaan, joista suurin osa esiintyy rumpupiiriteeman yhteydessä. Matkalla tarkoitetaan siis yleensä mielikuvamatkaa toisenlaiseen tietoisuuteen, jonne päästään rummun paukkeen avulla, saavuttamalla transsitila. Matkan voidaan ajatella avaavan ovia omaan alitajuntaan (K3) tai mahdollistavan yhteyden johonkin suurempaan, esimerkiksi universumin energiaan (K6). Se mitä matkalla tarkoitetaan riippuu hyvin paljon siitä keneltä kysytään, ja minkälainen tarkoitus matkalla on.

Vaikka käsitykset matkan olemuksesta ovat vaihtelevia, se näyttäytyy kuitenkin yhtä tärkeässä asemassa melkein kaikissa vastauksissa. Rumpu voidaan käsittää välineeksi jonka avulla on

mahdollista saavuttaa toinen todellisuus, jolloin rummun merkitys kietoutuu rumpumatkan merkityksellisyyteen. Tässä tapauksessa rumpu on väline joka mahdollistaa toisen todellisuuden näkyväksi tulemisen ja kertoo sen olemassaolosta (Piela 2011, 119).

Minkälaisena rumpumatka yleensä näyttäytyy rumpupiireissä? Aineiston perusteella käsitykset matkan olemuksesta ja sisällöstä vaihtelevat, mutta yleensä rumpupiirit noudattavat melko samanlaista kaavaa: ensin vaihdetaan kuulumisia ja syvennyttään illan teemaan (jos sellainen on), jonka jälkeen aloitetaan rummuttaminen joka kestää vaihtelevasti 20–50 minuuttia. Rumpumatkan jälkeen osallistujat saavat yleensä jakaa kokemuksia ja tuntemuksiaan, jonka jälkeen piiri suljetaan. Piiriin sisältyy yleensä erilaisia rituaalisia toimia, esimerkiksi salvian savulla suitsuttamista energioiden puhdistamiseksi, ja seremonian ”avaaminen” ennen rummutusta, jonka jokainen piirin vetäjä tekee omalla tavallaan. Rummutuksen jälkeen piiri myös suljetaan seremoniaalisesti.

Kokemukset rumpumatkoista vaihtelevat, vaikka piirissä voidaan antaa kaikille yhteinen teema tai kysymys johon matkalta haetaan vastausta. Kokemukset ovat erilaisia luultavasti jo siksi, koska rumpumatka voidaan käsittää monella eri tavalla: joidenkin mielestä se on matka omaan alitajuntaan, josta voidaan nostaa tietoisuuteen siellä piilotelleita asioita, eikä matkaan välttämättä liity mitään ns. ”yliluonnollista”. Toisten kokemusten mukaan matkalla sulaututaan osaksi universumin energiaa, tai matka voidaan käsittää perinteiseksi shamanistiseksi henkimatkaksi, jossa seikkaillaan alisen, keskisen ja ylisen maailmoissa voimaeläinten ja muiden apuhenkien kanssa. Rumpumatkan merkitykset kiinnittyivät vastauksissa erilaisiin asioihin:

”Rummuttamisen merkitys vaihtelee intention mukaan.” (K5, 6. vastaus)

”Rumpumatkat vaihtelevat suuresti meditatiivisesta tyhjyyden kokemuksesta, kehollisiin tuntemuksiin ja visuaalisiin moniulotteisiin kokemuksiin-” (K2, 6. vastaus)

”Hakea tietoa, joskus rentoutua. Ehkä en osaa vastata tähän. Enemmän musta tuntuu että se on sellainen ’vain tiedän’- juttu.” (K4, 6. vastaus)

Haastatteluissa keskityin enemmän rumpupiirien merkitykseen, mutta lisäsin kirjoituspyyntöön kysymyksen rumpumatkoista. Melkein kaikki vastaajat kuvailivat rumpumatkoja vaihteleviksi, eivätkä he välttämättä osanneet tai halunneet kertoa niistä tai niiden merkityksistä tarkemmin. Matka saattoi myös olla jotakin hyvin abstraktia, jota olisi ollut vaikea pukea sanoiksi: *”Se on matka ”isoon verkkoon”, pois itseystestä, osaksi universumia” (K6, 6. vastaus).*

Joka tapauksessa rumpumatkat koettiin hyvin merkityksellisiksi. Yksi vastaajista kertoi matkojen olevan hänelle itsetuntemuksen väline (K2, 6. vastaus), joka kuvaa varmasti hyvin sitä minkälaisiksi

matkat yleensä koetaan, ja mikä niiden tarkoitus on. Rumpumatkan merkityksellisyys liittyy siihen, mitä matkalta haetaan ja mitä sillä voidaan mahdollisesti saavuttaa: esimerkiksi hakea tietoa, parannusta tai yhteyden kokemuksia. Vaikka vastaajat käsittävät matkan olemuksen eri tavoin, sillä ei juurikaan ole merkitystä merkitysten kannalta. Matkat tuntuvat olevan kaikille merkityksellisiä huolimatta siitä koetaanko matkan suuntautuvan omaan mieleen vai universumin ääriin.

6. RUMPUJEN MERKITYKSIÄ

Rumpuihin liitetään monia henkilökohtaisia merkityksiä. Osa rumpujen merkityksellisyydestä kytkeytyy siihen, että niihin liittyy tunteen ohjaamana toimiminen ja muita hankalasti sanoitettavissa olevia asioita; esimerkiksi rummun rakentamiseen ohjannutta tunnetta ei välttämättä osattu selittää tarkemmin. Tutkimukseen osallistuneet kuvailivat myös esimerkiksi rumpumatkalla tapahtuvia asioita sellaisiksi, joita on hankala kuvailla. Tällöin keskeistä oli tunteen ohjaamana toimiminen ja luottaminen jonkinlaisten arjessa normaalisti näkymättömissä olevien voimien olemassaoloon.

Rummut ovat muillakin tavoilla yhteydessä näkymättömään todellisuuteen. Rummun olemusta tarkastellessa tuli esille se, että rumpu toimii tiedon välittäjänä: tieto oli yleensä sellaista joka kertoo toisenlaisen todellisuuden olemassaolosta, ja rummun avulla näkymättömien, toiseen todellisuuteen kytkeytyvien voimien hallinta tai kanavointi tuli mahdolliseksi. Rumpu on hyvä esimerkki yliluonnolliseen liittyvän kulttuurin kompetenssin esineistymisestä, koska rumpu on esine johon liittyvät merkitykset kertovat toisenlaisen todellisuuden olemassaolosta.

Vaikka tutkimukseen osallistuneiden rummut olivat yleisilmeeltään hyvin samanlaisia (pyöreä muoto, puinen kehä, nahkainen kalvo) ja kaikki niistä olivat kehärumpuja, rumpujen värit ja koristelut sekä niihin liittyvät merkitykset olivat hyvin vaihtelevia ja henkilökohtaisia. Esimerkiksi kalvoilla olevat kuvioinnit olivat kaikkien vastaajien kohdalla eri tavalla merkityksellisiä: joillekin kuviot liittyivät rummun henkeen, toisille ne edustivat luonnon merkityksellisyyttä (esimerkiksi elementtejä edustavat kuviot), kun taas toisille merkitykset vaihtelivat sen mukaan minkälaisia asioita solmuvärijäytystä kuvioinnista nousi milloinkin esiin.

Vaikka tutkielma käsittelee rumpuja nykyshamanismin kontekstissa, rumpujen kuviointi ja niiden merkitykset eivät välttämättä liittyneet perinteiseen shamanistiseksi käsitettyyn kuvastoon. Sen sijaan kuviot edustavat henkilökohtaisella tasolla jokaisen omaan elämään liittyviä tärkeitä

koettuja asioita, tai vaihtoehtoisesti sellaisia asioita joita pidetään kauniin näköisinä. Tällöin henkisyys ja eletty uskonnollisuus kietoutuvat niille nykyään tyypillisellä tavalla jokapäiväiseen elämään (Kupari 2020, 176), mikä näkyy myös rumpujen merkityksellisyydessä.

Rumpu näyttäytyy aineiston perusteella merkityksellisenä esineenä, joka eroaa hyvin paljon perinteisestä soittimesta. Rumpu on kuin elävä olento: sen voidaan ajatella olevan persoonallinen, ja rumpua halutaan käsitellä mahdollisimman kunnioittavasti. Toisen henkilön rumpua ei esimerkiksi saa lainata ilman lupaa – ja lupa pitäisi joidenkin mukaan muistaa kysyä myös rummun hengeltä.

Käsitykset rummun hengestä tuovat esiin sen, kuinka vaihtelevia näkemykset olivat tutkimukseen osallistuneiden kesken. Joillekin rummun henki edusti abstraktia voimaa joka toimii rummun kautta, kun taas toisille rummun henki tarkoitti persoonallista rummussa asuvaa henkeä. Vaikka käsitykset jakautuivat pääasiassa näihin kahteen kategoriaan, kaikki vastaajat kertoivat hengestä omalla tavallaan: käsityksiä oli siis oikeastaan yhtä monta kuin tutkimukseen osallistuneita. Vaikka näin pienen aineiston kohdalla on mahdotonta antaa yhtä vastausta siihen mitä hengellä tarkoitetaan, yhdistäviä tekijöitä kuitenkin löytyy. Kaikki osallistujat olivat siis sitä mieltä, että rummussa on jonkinlaista voimaa tai että siinä asuu henki – huolimatta siitä miten sen olemus tarkemmin käsitettiin.

Rummun merkitykset ovat siis vahvasti liitoksissa ihmisten henkilökohtaiseen elämään ja siihen mikä on kenellekin tärkeää. Merkityksistä voidaan kuitenkin löytää yhdistäviä tekijöitä, joita ovat henkikäsityksen lisäksi rummun toimiminen välineenä tai välittäjänä sekä luonnon merkitys. Luonto korostui useissa vastauksissa: rummun materiaalien luonnonmukaisuutta pidettiin tärkeänä luontoyhteyden saavuttamisessa, ja rumpukalvon kuviot saattoivat edustaa esimerkiksi elementtejä tai ilmansuuntia. Koska tutkielman tarkoituksena oli tutkia rumpuja nykyshamanismin kontekstissa, luonnon merkityksellisyyden ilmentyminen rummuissa kuvaa hyvin nykyshamanismiin liitettjä luonnonläheisiä arvoja ja yhteyttä ympäristöön.

Tähän tutkimukseen osallistuneiden rummut olivat pääasiassa itse rakennettuja, joka oli tärkeä tekijä merkitysten rakentumisessa. Rumpuun luotiin jo sen syntyvaiheessa paljon odotuksia, jotka tekivät esineestä erityisen: kuten analyysissä ilmeni, itse tehty rumpu tuntui vastaajien mielestä yleensä henkilökohtaisemmalta kuin valmiina ostettu, ja rakentamiselle annettiin paljon arvoa. Kun esine on rakentunut omien käsien kautta, se tuntuu hyvin merkitykselliseltä ja esinettä arvostaa jo senkin takia, että sen syntyyn on nähnyt vaivaa.

Rumpujen aineettomat merkitykset eivät ole pelkästään esineeseen liittyviä ominaisuuksia, vaan ne ilmenevät hyvin moniulotteisesti. Esimerkiksi rumpuun liitetty voiman tai hengen läsnäolo sekä

rumpujen avulla tehdyt matkat yhdistävät visuaalisia ja emotionaalisia aistimuksia: esineen aineellisuus käsittää siis ruumiillisuuden, toiminnan ja kokemuksellisuuden (Bergholm & Hämäläinen 2020, 239).

Rumpuihin liittyviä merkityksiä olisi mielenkiintoista tutkia myös paljon laajemmalla aineistolla, jolloin merkityksistä voisi mahdollisesti löytää vielä enemmän yhtäläisyyksiä tai toistuvia teemoja. Tässä tutkimuksessa rumpujen merkityksiä tarkasteltiin vain nykyshamanismin kontekstissa, joten olisi kiinnostava selvittää minkälaisia merkityksiä rumpuihin liitetään toisenlaisessa ympäristössä: rumpuja käytetään paljon esimerkiksi hoitoihin, meditaatioon ja muuhun toimintaan joka ei liity shamanismiin, mutta jota tapahtuu nykyajan henkisyiden kentällä. Esineiden tutkiminen voi avata yhteisöjen kulttuuria tavalla, joka ei olisi mahdollista ilman merkityksiin perehtymistä.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Haastattelut:

Haastattelu 1 (H1), Haastattelu 2 (H2), Haastattelu 3 (H3), Haastattelu 4 (H4), Haastattelu 5 (H5) ja Haastattelu 6 (H6)

Kirjoituspyyntövastaukset (Webropol):

Vastaus 1 (K1), Vastaus 2 (K2), Vastaus 3 (K3), Vastaus 4 (K4), Vastaus 5 (K5) ja Vastaus 6 (K6)

Kuvat 1-5, Ida Karikoski

Tekijän muistiinpanot rummunrakennuskurssilta.

Aineisto tekijän hallussa. Kerääjä Ida Karikoski.

Verkkoaineisto

Aikio, A. 2015. Yle Sapmi: Suomen Miss Maailma -kilpailija edustaa pilailupuodin lapinpuvussa.

Haettu 3.11.2021: https://yle.fi/uutiset/osasto/sapmi/suomen_miss_maailma_-_kilpailija_edustaa_pilailupuodin_lapinpuvussa/8493787.

Ayahuasca Foundation. Shipibo tradition.

Haettu 8.4.2021: <https://www.ayahuascafoundation.org/shipibo-tradition/>.

Karjalainen, J. 2018. Oulun ylioppilaslehti.fi: OYY:n muskarivideoilla esiintynyt saamelaisrumpu joutui kohun keskelle.

Haettu 3.11.2021: <https://www.oulu ylioppilaslehti.fi/o yyn-muskarivideoilla-esiintynyt-saamelaisrumpu-joutui-kohun-keskelle-kaytto-ja-alkupera-selvitetty/>.

Kuokkanen, R. 2017. Syntymäpäivälahja Suomelle. Poliitikasta.fi.

Haettu 3.11.2021: <https://politiikasta.fi/syntymapaivalahja-suomelle/>.

Lehto ry. Shamanismi.

Haettu 10.4.2021: <https://lehto-ry.org/shamanismi.html>.

Pakanaverkko ry. Uskonnoista: Shamanismi.

Haettu 10.4.2021: <https://www.pakanaverkko.fi/uskonnoista/shamanismi>.

Rautio, S. 2018. Iltalehti.fi: Saamelaisrumpu muskarivideoilla suututti – Oulun yliopiston ylioppilaskunta pyytää anteeksi kulttuurista omimista.

Haettu 3.11.2021: <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/201802222200763491>.

Shamaaniseura ry. Haettu 11.4.2021: <https://shamaaniseura.fi/>.

The Temple of the Way of Light. Ancient Medicine in a Modern World.

Haettu 11.4.2021: <https://templeofthewayoflight.org/shamanism-ayahuasca/ancient-medicine-in-a-modern-world/>.

Kirjallisuus

Aaltonen, S. & Högbäck, R. 2015. Umpikujasta oivallukseen: refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto.

Bergholm, A. & Hämäläinen, R. 2018. Katse pyhään – näkökulmia uskonnon aineellisuuteen. Helsinki: Partuuna.

Bergholm, A. & Hämäläinen, R. 2020. Aineellinen kulttuuri. Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia, toim. Pesonen, H. & Sakaranaho, T. Helsinki: Gaudeamus.

Enges, P. 2012. Kansanuskontutkimus, paradigmat ja koulukunnat. *Elore* 2/2012. Haettu 23.3.2022: <https://journal.fi/elore/article/view/79024>.

Enges, P., Hänninen, K. & Hovi, T. 2015. Kansanuskosta nykypäivän henkisyteen. Turku: Turun yliopisto.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Fingerroos, O. & Jouhki, J. 2014. Etnologinen kenttätyö ja tutkimus: metodin monimuotoisuuden pohdintaa ja esimerkkitapauksia. Moniulotteinen etnografia. Helsinki: Ethnos ry.

Fingerroos, O. 2003. Refleksiivinen paikantaminen kulttuurintutkimuksessa. *Elore* 2/2003. Haettu 23.3.2022: <https://journal.fi/elore/article/view/78407/42488>.

Haavio, M. 2019. Suomalainen mytologia. Helsinki: SKS.

Hammersley, M. & Atkinson, P. 2007. *Ethnography: Principles in Practice*. London: Routledge.

Harvey, G. 2014. Shamanism in Britain today. *Performance Research*, 3(3), 15-24.

- Humalajoki, R.** 2017. Alkuperäiskansat ja asuttajakolonialiasmi. *Antroblogi* 11/2017. Haettu 3.11.2021: <https://antroblogi.fi/2017/11/alkuperaiskansat-ja-asuttajakolonialismi/> .
- Hytönen, E. & Kouri, J.** 2020. Rumpu nykyshamanismissa – tapaustutkimus luontoyhteydestä. *Hybrislehti, Luonto* 1/2020. Haettu 23.3.2022: <https://hybrislehti.net/rumpu-nykyshamanismissa-tapaustutkimus-luontoyhteydest>.
- Hyvärinen, M. et al.** 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Häyhä, H, Jantunen, S & Paaskoski, L.** 2015. Merkitysanalyysimenetelmä. Suomen museoliiton julkaisuja 64. Suomen museoliitto.
- Joy, F.** 2015. Saamelaisen kulttuurin ja hengellisyyden elävät traditiot: eräitä kohtaamisia. *Agon*, 14(48), 18-26.
- Kinnunen, E. & Apo, S.** 1998. Perinteentutkimuksen terminologia. Helsinki: Helsingin yliopiston kulttuurien tutkimuksen laitos, Folkloristiikka.
- Kupari, H.** 2020. Eletty uskonto. *Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia*, 176-277. Helsinki.
- Kuula, A.** 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Lehtonen, M.** 1996. Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Tampere: Vastapaino.
- Nieminen, A., Olsson, P., Ruotsala, H., Siivonen, K. & Piela, U.** 2011. Aineen taikaa – näkyvän ja näkymättömän kulttuurin jäljillä. Helsinki: SKS.
- Pentikäinen, J.** 1995. Noaidi – Saamelaisten samaani. *Saamelaiset: pohjoisen kansan mytologia*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Potinkara, N.** 2007. Postmodernit pakanat. *J@RGONIA* 12/2007. Jyväskylän yliopisto. Haettu 23.3.2022: <http://research.jyu.fi/jargonia/artikkelit/jargonia12.pdf>.
- Siikala, A.** 1992. Suomalainen šamanismi - Mielikuvien historiaa. Helsinki: SKS.
- Stutley, M.** 2003. *Shamanism: an introduction*. London: Routledge.
- Tieteen termipankki:** Kulttuurinen omiminen. Haettu 3.11.2021: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:kulttuurinen_omiminen.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A.** 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Utriainen, T. 2017. Enkeleitä työpöydällä: arjen ja lumon etnografiaa. Helsinki: SKS.

Vakimo, S. 2010. Periaatteista eettiseen toimijuuteen – tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. Pöysä, Jyrki & Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim), Vaeltavat metodit: 79 - 113.

Winkelman, M. J. 2015. Biogenetic structural perspectives on shamanism and raves: The origins of collective ritual dance. In: Exploring Psychedelic Trance and Electronic Dance Music in Modern Culture, 1-36. USA: Arizona state University.

LIITTEET

Liite 1: Merkityslausunto

Rumpu

Merkityslausunto 14.3.2022

ANALYYSIN TEKIJÄ **IDA KARIKOSKI**

Merkityslausunto on tehty rumpujen merkityksiä käsittelevän tutkimuksen perusteella, ja lausunnossa esiintyvä rumpu on analyysissa esiin nousseista merkityksistä muodostettu tyyppi.

Analyysikohteena oleva rumpu kuuluu nykyajan henkisyiden kenttään, ja sen käyttökonteksti on nykyshamanismin piirissä. Rumpu liittyy myös vanhoihin perinteisiin. Tämän merkityslausunnon tarkoituksena on selvittää erityisesti rummun elämyksellisiä, kokemuksellisia ja yhteisöllisiä merkityksiä.

Rummun alkuperä ja sen elinkaaren vaiheet ovat helposti selvitettävissä, sillä rumpu on rakentajan hallussa, ja tällä hetkellä ideaalitilassaan. Esine ei ole kovin vanha: rummun omistaja on rakentanut rummun noin neljä vuotta sitten rummunrakennuskurssilla. Rumpu on perinteinen kehärumpu, jonka kehä on puuta ja kalvo poronnahkaa. Takapuolella on kädensija, ja rumpua soitetaan yleensä kapulalla lyömällä.

Rummun syntyyn ja rakentamiseen ohjanneita motiiveja on hankala selvittää tarkasti, koska rakentaja kertoo voimakkaan ja hankalasti selitettävissä olevan tunteen ohjanneen häntä: rumpu syntyi kuitenkin tarpeeseen, sillä rummun omistaja oli osallistunut rumpupiiriin ja saanut siellä idean omasta rummusta.

Analyysin kohteena oleva rumpu on nykyajan henkisyiden kentällä esiintyvien kehärumpujen tyypillinen edustaja. Rumpuja käytetään esimerkiksi säännöllisesti kokoontuvissa rumpupiireissä, tarjolla on erilaisia rumpuhoitoja ja rummunrakennuskursseja järjestetään ympäri Suomea. Kyse on kasvavasta ilmiöstä, ja yhä useampi omistaa itse rakennetun rummun. Rumpu on eletyn uskonnollisuuden aineellinen ilmentymä, mutta sitä ei voi sijoittaa tiettyyn uskontoon tai suuntaukseen kuuluvaksi.

Rummulla on siis elävä yhteys rumpupiirissä kokoontuvaan yhteisöön, jossa osallistujilla on yleensä mukanaan oma rumpu. Rumpu on yhteisölle tärkeä, sillä yhteisön toiminta perustuu rummun avulla tehtäviin matkoihin (matkalla tarkoitetaan yleensä mielikuva- tai henkimatkaa, jolle päästään rummun tasaisen paukkeen mahdollistavan transsitilan avulla), ja rummun merkityksellisyys ilmenee erityisesti sen asemassa tiedon välittäjänä.

Rummun välittämä tieto on yleensä sellaista, joka kertoo toisenlaisen todellisuuden olemassaolosta. Rummun avulla näkymättömien ja toiseen todellisuuteen kytkeytyvien voimien hallinta tai kanavointi tulee mahdolliseksi, ja sen avulla voidaan esimerkiksi hakea parannusta tai vastauksia arkielämän ongelmiin. Rumpu on myös hyvä esimerkki yliluonnolliseen liittyvän kulttuurin kompetenssin esineistymisestä, koska rumpu on esine johon liittyvät merkitykset kertovat toisenlaisen todellisuuden olemassaolosta.

Rummun avulla tehtävät matkat synnyttävät kokemuksia jotka voivat lisätä hyvinvointia, koska rummuttaja uskoo rummun tai rumpumatkan parantavaan voimaan. Rummun avulla saavutetuilla mystisillä kokemuksilla voi myös itsessään olla terapeuttisia vaikutuksia. Rumpupiirien tiivis yhteisöllisyys on tärkeä osa identiteetin rakentumista, ja rumpupiireihin osallistuvat henkilöt ovat yleensä kiinnostuneita samoista asioista. Myös yhteisöllisyys voidaan kokea parantavaksi, koska piirissä on mahdollista jakaa luottamuksellisesti mielessä olevia asioita ja saada vertaistukea.

Rumpu pystyy siis herättämään voimakkaita ja mieleenpainuvia reaktioita, erityisesti rumpumatkojen avulla. Rummun merkitykset ilmenevät hyvin moniulotteisesti: ne yhdistävät visuaalisia ja emotionaalisia aistimuksia, jolloin esineen aineellisuus käsittää ruumiillisuuden, toiminnan ja kokemuksellisuuden. Rummulla on erityisesti käyttäjälleen suurta elämyksellistä ja kokemuksellista merkitystä, mutta kaikilla rummutuksen kuulevilla on mahdollisuus kokea samanlaisia asioita. Rummun merkitykset voivat siis koskettaa myös niitä, joilla ei ole omaa rumppua.

Rumpuun liittyvää elämyksellisyyttä ja yhteisöllisyyttä pidetään elävänä yhteisön toimesta esimerkiksi säännöllisesti kokoontuvissa rumpupiireissä, joita on Suomessa useita. Analyysin kohteena oleva rumpu toimii myös käsityöperinteen elävöittäjänä, koska sen rakentamisessa on käytetty perinteisiä käsityötekniikoita, kuten nahkapunontaa ja kasvivarjäästä. Rumpu on rakennettu kokonaan luonnonmateriaaleista.

Rumpu lisää ymmärrystä yhteisön toiminnasta, ja se on kulttuurisesti merkityksellinen esine. Esineen avulla voidaan herättää käyttäjässä tai kuulijoissa voimakkaita ja mieleenpainuvia reaktioita jotka voidaan kokea jopa parantaviksi, joten sillä on hyvin paljon elämyksellistä

potentiaalia. Tämän vuoksi lisätutkimuksen tekeminen rummuista ja myös muista uushenkisyyden piiriin kuuluvista esineistä voi avata yhteisöjen kulttuuria tavalla, joka ei olisi mahdollista ilman esineiden merkityksiin perehtymistä.

Rumpujen merkityksiä voidaan tarkastella myös suhteessa vanhoihin perinteisiin kehärumpuihin, mutta uusien rumpujen kohdalla merkityksiä voidaan kysyä käyttäjiltä itseltään joka mahdollistaa tulkinnan käyttäjien omien sanojen kautta. Rumpu voidaan nähdä jatkumona vanhalle perinteelle, mutta uusien rumpujen merkitykset ovat kiinnittyneitä nykypäivänä elämään.

Liite 2: Webropol -kysymykset

1. Rummun synty

*Miksi sinulla on rumpu? Onko rumpusi itse rakennettu, saatu, ostettu?
Liittyikö syntyy jostakin seremoniallista? Voit myös kertoa useista rummuista.*

2. Rummun ulkonäkö

*Miltä rumpusi näyttää? Onko materiaaleilla tai väreillä jokin tietty merkitys?
Onko rummussasi kuvioita? Miksi?*

3. Rumpu käytössä

*Rummutatko yksin, tai käytkö esimerkiksi rumpupiireissä?
Mikä on rumpupiirien merkitys?
Kuinka usein rummutat? Kohteletko rumpua erityisellä tavalla?*

4. Rummun yksityisyys

*Voisitko lainata rumpuasi muille, tai voisitko itse käyttää jonkun toisen rumpua?
Onko rummullasi nimi? Entä henki?*

5. Äänen merkitys

Onko väliä miltä rummun ääni kuulostaa? Onko rumpu soitin, vai jostakin muuta?

6. Matka

Miten kuvailisit rumpumatkoja, jos teet sellaisia? Miksi? Mikä merkitys rummuttamisella on?

7. Vapaa vastaus